

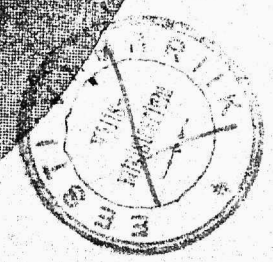
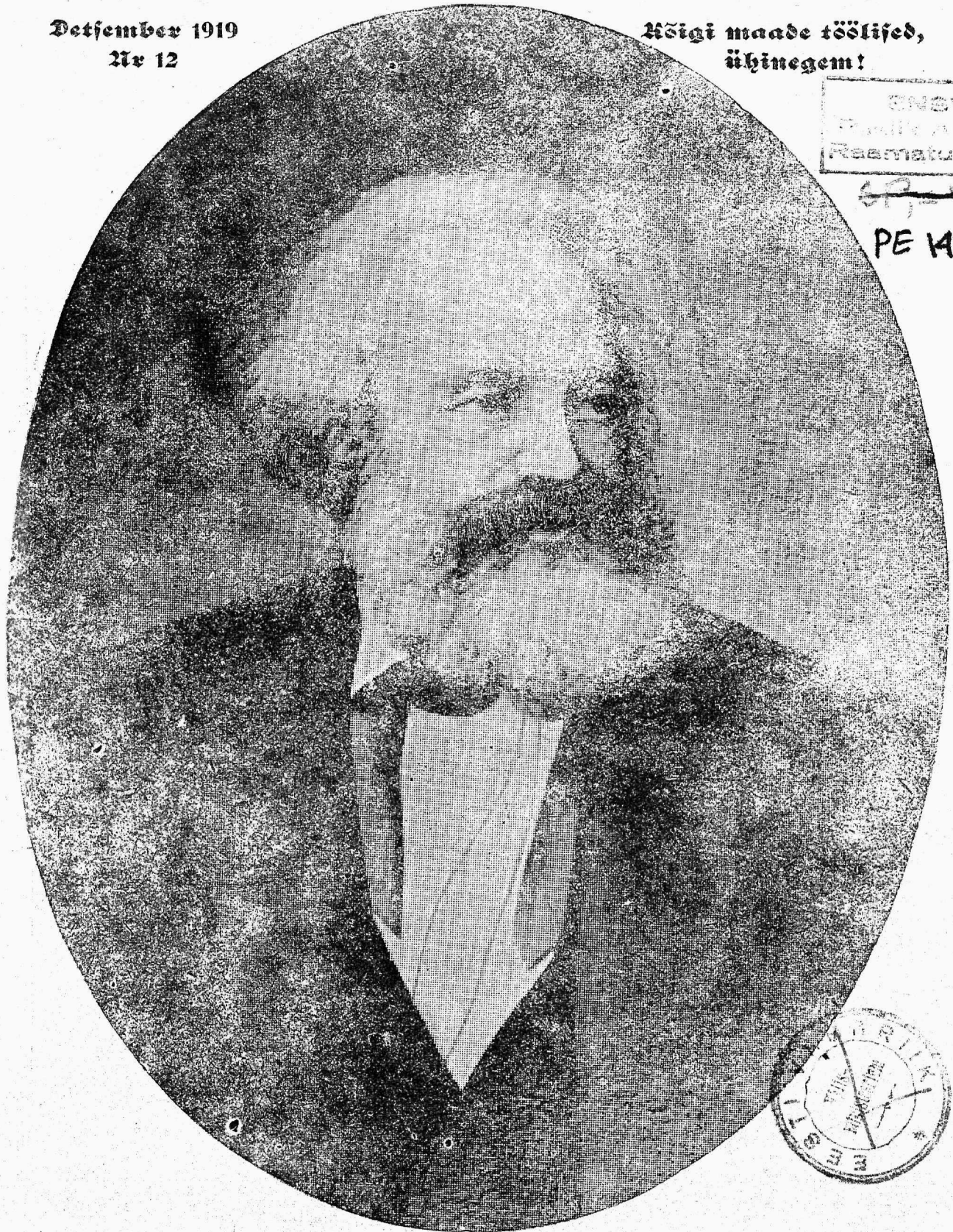
K l a s s i w õ i t l u s

Detsember 1919
Nr 12

Kõigi maade töölised,
ühinegem!

ENSV
Põhikooli
Raamatukogu

~~SP-112~~
PE 1470

K a r l M a r x

Kunstnik Matwejewi poolt Londonis elust maalitud õlivärwipildi koopia Origin
Kommunistlike Internatsionaali täidesaatawaskomitee esimehele G. Sinowjewile trükitud

Kas rahu toots — rahu?

Wiimastel nädalatel on liitriikide imperialistide juhitud Wenemaa-politiikas arvamisi alanud avaldama ja seisukohta võtma, mis wiimaste kuude kurfsit teravalt lahku läheb, olgugi, et ametlikult seletatakse: kõik jäävat wanawiisi. Kui aga Inglise peaminister awalikult parlamendis teatab, et Inglismaa igasuguse abiandmise — ka rahalise — Wene kontrrewolutsionääridele lõpetab ja kõik Inglise sõjawäelased Wenemaa vastu sõdivatest wägedest tagasi kutsub, ja et ka Prantsuse walitsus wististe enam oma riiki Wene walgete wägede toetamisega koormata ei wõi, siis tähendab see tegelikult iktagi juba õige palju.

Ei ole kahtlust, et Nõukogude-Wenemaa punaste wägede wõidud kõigil wäerindadel: Siberis, lõunawäliinil ja Peterburi all, selle kurfimurdatuse tõid, niisama wähe kui kahelda wõib, et sõjaseisukorra wastapidise muutuse puhul liitriikide poolt jälle teine tuul puhuma hakkaks. Oletame aga et ligemad kuud sõjawäljade seisukorda mitte nõukogude wägede kahjuks ei pööra, waid arenemine wiimaste nädalate ossihis edasi läheb, siis tõuseb küsimus: misuguseid sammusid astumad liitriigid edasi?

Selle küsimuse wastamine oleneb muuseas õige suurel määral liitriikide Euroopa juhtimise — Inglismaa — välispoliitikast, mis wäärbumata selle poole sihhib, et — peale muu — terwet Euroopat kui mitte poliitikalihelt, siis wähemalt majanduslihelt täieste oma käpa alla suruda. See ülesanne on tal enam-wähem torba läinud; ei ole Euroopas peaaegu ühtegi riiki — peale nõukogude-Wenemaa — mis mitte otsukohe wõi kaubselt Inglise mõju all ei seisaks; isegi wõiduosalised liitlased, nagu Prantsusmaa ja Itaalia, on majanduslihelt Inglismaa ohjades, teistest rääkimata. Erapooletud riigid, kes sellele mõjule osalt weel niikaua vastu panid kui Saksa imperialismus liitlaste wõidu küsitawaks tegi, on läinud aasta jooksul jeda kiiremne uue wõimuwalitseja jalgade ette lõmitanud.

Jääb üle Wenemaa. Rahe aasta jooksul on Inglismaa selle mahamurdmiseks wäga mitmesuguseid teesid ja abinõusid tarwitunud, küll tees-, küll wäljaspool Wenemaad, küll otsukohe Wene kontrrewolutsionilisi wägesid toetades, küll naabririikisid Wenemaa kallale ässitades, õigen: sundides. Uwitaw sellejuures on, et see poliitika paiguit nagu iseneise wasta näib käwat. Nii toetab Inglismaa isarismuse kandjaid Koltshakki, Denikini ja Sudenitshi, samal ajal aga tunnistatakse Soome iseseiswaks ning lastakse ka teisi wäikeid piirimaid oma iseseiswusest unistada, millega need ägedasse wastaolusse isaristidega sattuwad, ja seega arusaadamalt

ühist wõitlust Nõukogude-Wenemaa wasta ajuti wõiwad nõrgendada. Niisama oli lugu von der Goltzi ja Bermondi wägede korraldamisega, mille peale esiti nõusolewalt waadati, iljem neid aga Baltiast wälja akati kihutama.

Tõepoolest käib-see aga kõik Inglise poliitika põhijoontega täieste kokku. Inglismaa tahab Wenemaad oma mõju alla saada, ja ta näeb selle wõimaliku olemat tagurlike oluste wõidu kaudu. Ta ei taha ega wõi aga lubada, et see tagurline wõim tugewaks kaswaks; sellepärast nõrgestab ta teda esmalt sellega, et ta korraga kõiki Wene walgeid walitfusi, kes enamlaste peale tungiwad, toetab — kui nad iljem, wõidu puhul, oma wahel kiskuma lähetsid, jeda kasulikum Inglise maale, kel siis kergem walitfeda ja nulgida oleks. Teisets kärbib ta wäikeste iseseiswate piiririikide rõnga loomisega Suur-Wenemaa küljest kulturalisemad, elujõulisemad osad maha ja piirab seega Wenemaa arenemisewõimu ka edaspidisets, rääkimata sellest, et ta seega tugewa wastajõu loob Suur-Wenemaale, üks-kõik misugune walitsus seal wõimul oleks, jeda enam et tal neid wäikeriikisid kerge on oma käpa all pidada ja neid oma poliitika ülesannetel ära kasutada.

Mis von der Goltzi wägede organitseerimisesse puudub, siis salliti jeda niikaua kui see ainult enamlusewastast wärwi kandis; kui aga Wene tagurlike Berliini ilmusid ja Saksa imperialistidega hakkasid sõprust sobitama, siis läts mäng Inglise maale kardetawaks, sest Wene ja Saksa tagurlike oluste ühinemine wõib igatahes Euroopas Inglise maale kardetawa jõu luua, jeda-enam et neil ka teisigi kaaslasti Inglise surwe maharaputamisel leiduks, ja — Goltz-Bermondi wäed sunniti taganema. . .

Inglise poliitika juhitud ei ole kunagi põhjusmõttelised põitpead olnud, waid alati olupoliitika mehed, kes walmis on taktikat muutma, kui seisuford jeda nõuab. Ei oleks sellepärast midagi imeks panna, kui nad nüüd oma senist wõitlust Wenemaa wasta muudaksid. Põhjused selleks on küllalt: kõigepealt nõuab sõja jatkamine rahalist kulu, ja kuigi see rahawalkade nahast wälja piigistatakse, parlamendis jelle kohta aru anda ei ole siiski armas asi; teisets näib Nõukogude-Wenemaa sõjaline mahasurumine iktagi weel küsitaw olemat, wähemalt nende jõududega, mis senijani tarwitusele wõidi wõtta, ja omapoolt suuremate jõudude wäljasaatmine toots — kolmandaks — suurt rahutust töörahwaldadesse, mis praegusel majanduslihelt segasel ja kitsikul ajajärgul mingil tingimisel foowitaw ei ole. Pealemuu on weel karta, et Ameerika ühisriigid kogu „rahwasteliidu“ kupaatuse peale

käega lõõwad ja sealsed rööwimperialistid niikaua kui Inglismaa ikka veel Wenemaad blokeerib, Inglise saagiajajatest ette jookšewad ja Wenemaaga majanduslikesse läbikäimisesse astuwad, et esimistena siin jämedat otša oma kätte saada.

Kõik need asjaolud mõiwad mõjuda, et Inglismaa ligemal ajal juba Wenemaaga mingisugusel viisil ühendusesse katsub astuda, et majanduslikelt oma küüsi siia poole välja sirutada. Välispidi peaks selle eel loomulikult „rahu“ käima, nagu arilikult suurte sõlawate lõõksnadega ja ilujate siltidega, et rahwaulkafid ninapidi wedada ja tööliki rahuldada.

Neid võimalusi oletades — ja need paistawad küllalt tõenäolised olewat — tõuseb uus küsimine: kuidas mõjuts niisugune samm rahwuswahelise seisutorra ja üksikute riikide sisemiste olude peale? Kas toots rahu — rahu?

Tuleb tähendada et Euroopas praegu ammugi mitte ainult Wenemaaga sõjajalal ei seisja; sõja seisutorra on Poolamaa ja Sakamaa; alalises rahutuses teeb endise Austria-Ungari pinnal tekkinud riikidepere; rahutus lainetab Balkanil, ja Rume küsimus ei ole ka kaugeltgi veel otsustatud. Ukraina, Galitsia, Poola, Leedu jt seisutord võib igal sammul weriseid kokkupõrkeid tuua; osalt wältabgi sõda nende riikide ja maakohtade wahel.

Ei ole mingit põhjust arwata, et kõik need ja teised keerdküsimused Wenemaaga rahu tehes lõppeksid. Ja kui Inglismaa neid rahule sundima hakkab, siis võib see ainult seda suuremat wastaolu Inglismaa wasta sünnitada, kuna see paiguti, nagu näit. Itaalias, juba praegugi äärmuseni teraw on.

Sinna juure tuleb, et Inglismaa ise seespidi kaugeltgi nii tugew ei ole, nagu see välispidi ta imperialistlikes poliitikas paistab: üks rewolutsioonilaine ajab teist taga; Egiptus on mäsumeres, ja kodu külje all, Firimaal, seisab ajalehtede teadete järele 80 000-ne sõjawägi walmis Firimaale iseseiswust kätte wõitma, ja kes uirlaste wabadusewõitluse wiisadust tunnemad, mõiwad kinnitada, et see surutud maa üksi juba Inglismaad kähist ja jalust seob.

Rahu tähtsam aga kui see wäline rahwusline sõjaliin on teine, kodune, klassisõja liin, kodusõja wäerind. Kuna nüüd töölisteulgad kõigil maadel oma wäljaastumistel nõuawad, et Wenemaaga asjadesse segamine peaks lõpetatama, et Wenemaaga piirid peaks sulust (blokaadist) wabastatama, et Wenemaaga majanduslikesse läbikäimisesse peaks astutama, siis on walitsewatel klassidel asja arwata, et Wenemaaga sõjapidamise lõpetamine tõepoolest töölisteklassi rahutuselaineid mõjuwalt waigistaks. Ja sedawõrd kui see sõjiaaläraandjatesse puudub, kes töörahwaulkafid wälisste põhjustega elewil oiawad, et seesmiselt neid seda te rjemine kodan-

luse kütetesse määsida, sedawõrd waigistab selle wälise põhjuse kaotamine igatahes kui mitte rahutust, siis demagogialist opositsioonigi.

Uga mitte sõjiaaläraandjad oma pettuse- ja ninapidivedamiselpekiliitaga ei ole kodusõja eelwägi, ei kuulu üleüldse sinna wõitluserinda. Nende filmakirjalise opositsiooni kadumine wabastab ennem veel teed tõsisele töölistewõitlusele. Ja see ei ripu sugugi Wenemaaga sõjapidamise wõi rahutegemise küljes, ei akka ükski töölisteklass läänest sellepärast rewolutsiooni tegema, et liitlased Wenemaaga wasta sõdiwad, ega jää seal rewolutsioon sellepärast tulemata, kui Wenemaaga rahu tehakse. Iga rewolutsioon on oma kodustes oludes põhjendatud, peab nendest välja kaswama; ja kui meie kogu aja Lääne-Euroopa töölisteliikumisest omale toetust oleme oodanud ja toetust leidnudgi, siis mitte selles mõttes nagu oleks seal liikumine juft Wenemaaga töörahwawõitluse toetamise eesmärgil ja otsarwega ette wõetud. Lääne töölisteliikumine toetab meie wõitlust kahtepidi: esiteks nõrgendab see liitlaste pealeungimise oogu üleüldse, teiseks pakub ta meile moraalilist tuge, nagu iga kaasatunde meeleanalduš, mis pealegi wäga tuntawate ahwardustega seotud on.

Liikumine ise aga tekkis ja kaswab ning laieneb sootuks teistel põhjustel, suurel osal neilfamuil mis Wenemaal rewolutsiooni elusse kutsusid. Nagu Wenemaal majandusline kitsikus rahwaulgad rahutusel lainetama pani ja need lained siis eestkätt selle poliitikalise tammil wasta löid, mis lagunud majanduslikst korda kaitšes, nii sünnib ka läänest liikumine majandusliktel põhjustel, kuigi ta sealgi välispidi eestkätt walitsewa poliitikalise korra kui selle majanduslise oone kaitšewalli pihta sihib.

Rahutuse majandusliked põhjused wähenewad aga Wenemaaga rahutegemise tagajärjel wäga wäiksel määdul. Igatahes nad siiski wähenewad. Lääne-Euroopa riikide tööstusline kitsikus on ilnasoja tagajärg. Sõjaajal kalbus kõik kapital peaaesjalikult sõjatööstuse alale, kus suuremat kasu sai. Muud tööalad jäid kõrwale. Ka weoabinõud olid kõik sõjalisteks otstarbeteks rakendatud. Kõik olemasolewad tooresained tarwitati ära, uusi juure ei weetud, masinad kulufid ära, uusi asemele ei ehitatud, wälised kaubaturud jäid saatuse ooleks.

Nüüd kus sõjatööstus lõppenud wõi lõppemas, tundub kitsikust korraga mitmeltpoolt: tarbeainete walmistamise uueste elustamiseks puudub eestkätt tooresaine, puudub küttematerjal. Ja kuna weoabinõud, mida sõda suurel määdul purustanud ja wähendanud, eesrimmas toiduainetete muretsemiseks ära kuluwad, siis on tooresainete ja küttematerjali kättesaamine veel mõnda aega talistatud wõi wähemalt suurel määdul kitsendatud. Siin nüüd aitaks Wenemaaga tooresaineturg tõeste Lääne-Euroopa tööstusmaade

seisukorda teatava piirini parandada. Ja eestkätt seda peavadgi lääne töölisterahvad silmas, kui nad Wenemaaga rahutegemise, Wenemaaga majanduslisesse läbikäimisesse astumiseft oma-maa majanduslike elu tõusmift töötavad.

Kuid majandusline tegewus ei seija mitte äfsi walmistamises. Kapital peab walmistatud kauba rahaks tegema, et seda korduswalmistusel (oreproduktfioonil) uueste tegewusesse saata, uueste lisawäärtust walmistama panna. Kaup nõuab turgufid, ja nõuab seda laiemaid turgufid mida awaram walmistus, see on — mida suuremad kapitali summad walmistusesse koguvad. Need summad on aga sõjarõwtkäigul määratu suureks kaswanud; sõda on tagawarakapitali arwamata kõrgeks kokku kuhjanud.

Sel kapitalil on kats wõimalust: ta oiab enese walmistamisest eemale — töölisterahwade alalise ärewuse ja rahutuste pärast, mida üksigi kapital ei falli, kui see ta kasusaamist ähwardab. Siis kestab edasi tarbeainete puudus, tõusewad innad, wältawad töölisterahutused ja kaswawad ifka suuremaks. Wõi annab kapital ennast walmistusele — kui ta seisukorra rahuliku küllalt leiab olewat, ja siis peab see päratu laialisel alusel sündima, et kapital tarwilikku lisawäärtust, tarwilikku kasu wõits saada. See nõuaks ühestküljest tööpalkade wõimalikult madalasse surumist, töö-aja pikendamise katseid ja muid otsekohefide surweabinõufid töölisterahwade wastas. Selle tagajärg oleks tingimata töölisterahutuse õhutamine. Teisestküljest tuleks jaht turgude järele, uus wõistlus nende pärast, uue wõistlusega uued sõjad. . .

Wõidaks küsida: see arenemine aga wõtab wähest aastaid wõi aastakümneid aega? Küsita-aks lämbub Wenemaaga revolutsioon maailma imperialismuse küünne wahel. —

Raske on muidugi päewa wõi tundi ette ütelda. Kui aga meeles peame, et Preisi-Prantsuse sõja järel (1871), kus wõitja Saksamaa — selleaegsete wõrdlemise wäikeste kapitalidega — walmistusepalawikku sattudes waewalt kats aastat

fai seda õnneaega maitsta, mille järele emene-nagemata kokkulangemine tuli, siis on enam kui küllalt põhjust arwata, et nüüdsed kohutawad kapitalid selle kokkulangemise kahlemata weel lühema ajaga kaela tootfid.

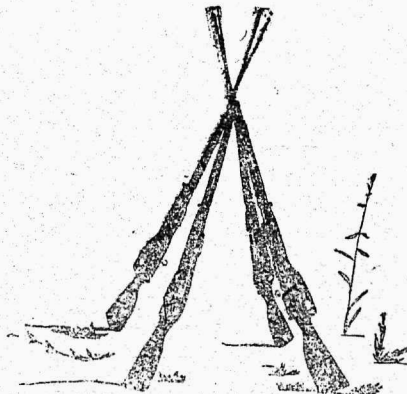
Wiimaks tuleb aga weel ühe teguri juures peatada, mille mõju selles arenemises keegi salata ei saa: Wenemaaga piiride majanduslike awamisega awanewad ka ta poliitilised wärawad, ja enamuse, see kardetaw kihwtiseeme, woolab allikana teiste maadele. Kogu ilma töörahwas näeb ja saab otsekohefist allikast teada, mis Wenese õieti sünnib, mida siin on tehtud, mille eest ja kuidas wõideldud. Langeb see walede Zinamüür, mis kohanus seniajani Nõukogude-Wenemaaga ümber ehitatud, ja pääseb päewawalgele tõde Wenemaaga olude üle. Lääne-Euroopa majanduslisset terawaks aetud oludesse sattudes paneb see aputaigen kahlemata kogu töörahwa ennetuulmata wiisil kohama ja kerkima. Ja kodusõja lõpu algus on käes. . .

Meie oleme ainult jämedalt neid üffikuid sihtjooni saanud näidata, mille jälgnemist liikumine Lääne-Euroopas wõimaldab. Kõit need arenemisejooned wiirwad aga paratamata kodusõja, revolutsiooni poole. Ja meie wõime eespool üles seatud küsimuse peale kindlaste wastata: liitriikide rahu Wenemaaga wõib ainult kõige lühemaks ajaks inge tagasi tõmbamist tuua; ainult Wenemaale annaks ta wõimalust tõsiselt kofuda, sest et siin selleks alus olemas on; kõigil kapitalistilistel maadel aga sünnitab see paratamata sügawamat liikumist töölisterahwades ja wiib warem wõi iljem kodusõjale, otustawale wõitlusele töölisterahwade ja kapitali wahel.

Sellepärast wõime meie nüüd, nagu Brestis omal ajal, julgeste rahu wastas wõtta, teades et see igatahes wäga üürife on ja revolutsioon ta tingimised, kuigi need meile raskeid wõilfid olla, warsti üle ühiskondlike arenemise parda lainetesse eidak.

22. XI 19.

S. P.

Rahwusteliit ja weikesed rahwad.

„Rahwaste wendluse“ ja „igawese rahu“ küsimus uwitas isegi werist keisert 1918. a. Ja juba siis andis Ameerika terasetrusti kuningas Karnegi selle keisri walele ainelise wälise kuju ja annetas „rahulossi“ Haagis. Nüüd nõuab üleüldise trusteeeritud kapitali teener „rahwusteliidu“ asutamist üleüldise igawese rahu kinnitamiseks. Oma kõnes 27. septembril 1918 ütles Wilson: „Minu arwates peab selle rahwusteliidu asutamine ja tema ülesannete kindlaksmääramine rahulepingu osa ja teatud mõttes *peaosa* olema.“

On wäga kahtlane, kust see liitlaste kodanluse lapsukene pärit on. Ta nimi kõlab uhkelt. Aga ka see nimi on wale. Öieti peaks ta ennast nimetama: „Sõdade laialilaotamise liit“.

Et kokkulepe kapitalistliste walitsuste wahel, rahulepingud, „punktid“, lubadused jne kapitalistlike ühiskonna põhiuwisid rahuldada wõiwad, seda ei usu muidugi teada ükski terve mõistusega inimene. Ei imperialismus ega üleilmiline rewolutsioon ei wõi wõimutarwitamisest lahti ütelda, kui seda olukord nõuab.

Igaühele peab selge olema et tulewastes sõdades erapooletust ei ole. See on praeguse rahwuswahelise seisukorra praktiline tagajärg. Sedamööda kuipalju rahwusteliit peaaegu kõiki rahwaid oma alla a arab — ja liitu üleswõtmise ädaoht ei ähwarda mitte nagu näha ainult Euroopa weikerahwaid, waid ka paljuid kurnatawaid Aasia rahwaid — jääb erapooletus wõimataks. Iga tõsine kokkupõrkamine kaswab üleilmiliseks sõjaks. Ja see ei käi mitte ainult imperialistliste, waid ka üleilmiliste rewolutsiooniliste sõdade kohta.

Erapooletud riigid on imperialistliste sõdade ajal alati üleilmilisele kapitalile kardetawad. Nad on rewolutsionääridele warjupaigaks ja nende kihutustööle toetuspunktiks. Nad teewad teatud mõöduni tsenseerimise wõimataks ja ajawad nurja kõik walede sõjakäikude plaanid, mida kapitaliorjad sepitsewad. Et tööliste wõitlust praegustel tingimistel rahwuswaheliselt läbi peab wiima, sellepärast tähendab erapooletute rahwaste kõrwaldamine ja selle järelduusel üleilmilise kokkuleppe wõimatus rewolutsiooni wõitluse raskenemist. Sellepärast ongi kõik kapitalistlised riigid sellest uwitatud et tulewastes kokkupõrgetes erapooletust ei oleks.

Ameerikale pakuwad endised erapooletud riigid pealeselle weel iseüwi. Nad on uue tasakaalu kinnitamise aineks, s. t. Euroopa wõitlejate laialise wastastikku äwitamise organiseerimise jaoks.

Kui Ameerika ka sõdima akkas, kas ei teinud siis Wilson erapooletutele riikidele ettepanekut Ameerika eeskuju järele teha ja Saksamaale sõda kuulutada? Selleaegsete sõjajõudude wahekorra juures oli selge, et see samm niisugustele riikidele nagu Olandi, Daani, Eiweetsia täielist äwitamist oleks tähendanud. Aga Ameerikale oleks see wäga kasulik olnud sellepärast, et „weikerahwused“ osa raskusest oma kanda oleks wõtnud; et suurte ideaalide pärast weikerahwaste olemine ohwriks oleks toodud; see oleks täieste korras ja loomulik olnud.

Wõimalus weikerahwaste, iseäranis Belgia ja Olandi abi tarwitada rahwusteliidu nimel annab Inglismaale suurt strateegialist kasu.

Aga kõige selgemine tuleb ilmsiks wäikerahwaste orjastatud seisukorrast saadaw kasu rewolutsiooniliste sõdade küsimuse juures. Juba nüüd tarwitawad suurriigid oma majanduslist eesõigust selleks, et wanu kui ka uusi piirriikisid — Rumeeniat, Tshheho - Slowaakiat, Poolamaad, Soomemaad — rewolutsiooni wasta löögi grupeteks muuta. Aga see teguwiis tema praegusel kujul on liiga silmapaistew, liiga toores, ei ole küllalt „demokraatlik“; ta paneb isegi kõige mahajäänumaid Öhtu-Euroopa töölisi nurisema. Wähe ilusam — ja ka kindlam — oleks, kui rahwusteliit kõikidest oma „demokraatlistest“ seadustest kinni oides otsustaks, et nendele piirrahwastele iseäraline au osaks saab rahwusteliidu abinõudega kurjasüdamlisi, üleilmilist rahu rikkuwaid rewolutsioonilisi, wõi ütleme „anarhistlisi“ elementisid äwitada.

Selleks ettewõtteks ei oleks wist isegi rahwusteliidu üleüldist koosolekut waja; seda wõiks täidesaatew komitee, see on suurriikide poolt kontrollleeritawad liidu ministrid teha, nii nagu igas „demokraatlikes“ riigis sõjaküsimuse otsustamise juures iiales parlamenti ei küsita; küsimuse otsustab ministritenõukogu.

Arusaadaw, et sugugi karta ei tule et wäikerahwad niisugusest eneseäwitamise aust ära ütlewad, sest esiteks on rahwusteliidul majanduslised ja sõjalised mõjumise

abinõud olemas ja teiseks on kõik sotsiaal-äraandjad walmis liitu teenima — kõige kindlam waimline mõjumise abinõu.

Need sotsiaaläraandjad annawad ilma kauema kahtlemiseta oma rahwa terve proletariaadi ära, kui nende peremehed, rahwusteliidu juhid, seda neilt demokraatia nimel nõuawad. On ju rahwusteliit selleks ainult asutatud, „et ta wäikerahwaste uwisid kaitseks“. Kas kuulus isand Wilson ei ütelnud, et „nõrkade uwid on niisama pühad kui tugewate omad“?!

Peale seda kui wäikerahwad wastarewolutsiooni-jumalale rahwusteliidu poolt juba ohwerdatud — ja see toob arusaadawalt weel suuremat äwitamist, nõuab weel rohkem werd ja pisaraid — tuleb terve maailma kapitalistidel ühiselt wõitlust alata kaswawa üleilmilise rewolutsiooniga. Aga selles üleilmilises wõitluses wõib rahwusteliit kapitalile lõpmata kasu tuua. Rahwusteliidul on kõige kergem suurte grupete abi enesele muretseda, mis maha jäänud töölistest ehk niisugustest tööliste-klassi elementidest koos seisab, keda ära wõib osta, ja seda äraandmist ehib ta õiglase teo aupaistusega. Tõeste, miks ei peaks siis mitte rahwuswahelise seaduse peale toetama, kui waja on liitu astunuid koloniaalseid rahwuseid sundida tsiwiliatsiooni nimel töölisteklassi mahasurumise osa wõtma.

Üleilmilise rewolutsiooni kaswamisega tuleb rahwusteliidu wastarewolutsiooniline olek ikka selgemine nähtawale. Kui Wilson rahwusteliidu kasuks kihutustööd tegema hakkas, siis ei kartnud ta wist wäga proletaarlist rewolutsiooni; strateegialise ja rahalise kasu saamine oli siis esimesel plaanil. Aga tähelepanemiseväärt on, et ka siis juba, kui Ühisriikide ja Lõuna-Ameerika wabariikide wahel eellepet tehti, esimesesse paragrahwi määrus üles wõeti, et rewolutsiooni tekkimise juures riigis, kes rahwusteliidust osa ei wõta, on teised kokkuleppest osawõtjad kohustatud teda rahwaliikumise maha surumise juures toetama. Tegelikult tähendaks see et wastarewolutsiooniline politseiwõim Lõuna-Ameerikas Ühisriikide kätte antakse.

Ja Lõuna-Ameerika wabariikidele antakse wõimalus, kõigewägewama kapitali walwusel ja toetusel, omawahelises wõitluses kõiki nende riikide rewolutsioonilisi ja nii siis ka nende maade elawaid jõudusid nõrgestada.

Inglismaa ja Saksamaa waatasid rahwusteliidu peale kõige esite ka ainult strateegialisest seisukohast.

Iga sõdiwat grupet uwitas kõigepealt

küsimus, kuipalju wõib liit nende erauwisid kindlustada.

Nii näituseks teatas riigikantsler Bethmann-Hollweg riigipäewal: „Saksamaa on alati walmis rahwusteliitu astuma. Weel enamgi, ta on walmis liidu juhatajaks akkama, kes omale ülesandeks teeks rahurikkujaid taltsutada.“

Ja Lloyd-George kõneles 1918. a. algul järgmiselt: „Praegusel ajal on juba kaks rahwusteliitu olemas, nimelt Inglise keisririik ja rahwusteliit, kes Kesk-Eüroopa riikidega sõdiwad. Millega läbirääkimised ka ei lõppeks, uue liidu loomise juures tuleks olewatega, mille osa ka meie oleme, rehkendada.“

Sellele waatele wastab ka Saksamaa wäljaaitmise poliitika rahwusteliidust.

Ikka uued ja uued kokkupõrkamised liitlaste eneste wahel, ühtlasi rewolutsioonilise liikumise ja koloniaalsete rahwaste ulgaliste rahutuste kaswamine muutsid wahepeal sõjariistade mahapanemise ja üleüldise rahumõtte igaweseks unistuseks. Juutiwad poliitikamehed olid nagu näha juba ära arjunud mõttega, et täieline rahu maailmas wõimata on ja et nende ülesanne selles seisab, et üleilmilise rewolutsiooni arenemist kinni oida.

Sellepärast räägiwad nüüd liidu mõttekandjad ikka wähem ja wähem sõjariistade mahapanemisest ja rahust ja toowad esimesele plaanile sotsiaalsed küsimused ja rewolutsiooniga wõitlemise abinõud.

Sellega tuleb ka seletada rahwuswahelise tööbüroo asutamist. Selle büroo koosseisu ja tema sotsiaalset programmi indas juba E. Silvia Pankhorst oma kirjatükis „Kommunistlise Internationaali“ 3. nr. is.

See ei ole muud kui wale-demokraatia arenemine rahwuswahelises ulatuses. See on näokate, millega rahwuswaheliste sotsiaal-isamaalaste kaastegewusel töölisi petta ja rahwusteliidu wastarewolutsiooniliste sihtide pooleidjateks wõita tahetakse.

Otsekohesele ja arusaajale Wene töölisele on arusaamata, kuidas niisuguste tooreste abinõudega tuntawat suurt Ohtu-Eüroopa töölisteulka eksiawamisel wõib oida.

Wene tööline ei tea, et „demokraatia“ just selles seisabgi et töölistele niisuguseid teadmisi anda, mille abil küll kodanlist walet omandada wõib, mis aga sellest walest arusaamiseks ei jatku. Ja neid, kes sellest kapitalile soowitawast arenemise astmest üle jõudnud, wõib alati rikkuda ja katsuda neid ära osta.

Ja selles mõttes on rahwusteliidul kõigi tema suurearwulise bürokraatia ja terve staabi ustawate isikutega, keda auga,

wõimuga ja ka suurte palkadega wõita wõib, kõige laiemad wõimalused.

Teisestküljest aga on Öhtu-Euroopas weel töölisi, kes küllalt arenenud ja ennast petta ei lase ja keda liiga palju on, et neid ära wõiks osta. Nende klassiline iseteadwus ütleb neile, et rahwusteliit midagi muud ei ole kui uus sõjariist waenlase käes.

Praegu taotakse alles seda sõjariista, praegu on ta alles ideeliseks ühenduseks üleilmliste mõrtsukate wahel.

Aga ka waimline sõjariist wõib wäga kardetawaks reaalseks jõuks saada, ja oleks suur wiga rahwusteliitu süüta unistuseks pidada. Iseäranis meeleeitlikult tuleb wäikerahwaste töölistel wõidelda, iseäranis südilt tuleb neil protesti awaldada nende kurnawate kapitalistide ühinemise wasta rahwusteliiduga. See ühinemine tõmbab neid kõikidesse tulewiku imperialistlistesse ja wastarewolutsioonilistesse sõdadesse ja paneb neid rahwuswahelist kapitali teenima.

S. Rutgers.

Kommunaarid.

Punane lipp! Me wabalt ja julgelt sind kanname kaunile maale . . . Ühtlusemärk! Lehwi ja elgi sa uhkelt ja selgelt teel, mis wiib meid wabaduseraale! Ole sa iluks ja walgusetuleks kesk sügawat, wihast ja pimedat merd.

Kus rööwlite wiha olud elule lõpuks, seal nõua neilt tagasi walatud wendade werd.

Oogsalt ja wõimsalt murravad edasiteel kõrged ja tugewad mässawad wood. Kangelt kisades wõimsate woogude eel keerlewad waeweldes walgete kaarnate rood.

Wiha ja kurjuse tõkkes kui äike me kõrwale paiskame õiguse teelt; sest õnne- ja wabadusepäike — kommuun — nii lähedal paistab meil eelt.

Sügawa pimeduse woogude jõud turtsudes, mõirgades püiab meid matta; kuid pöörane, pimedate laenete jõud ei suuda, ei jaksa meid iialgi matta.

Kõik waewa ja raskuse eelt me wõidame, kui kutsub meid püha ja õnnelik üüd.

Wihase waenlase teelt kõrwale eidame — wendlus, wabadus ja ühtlus me südamlük püüd . . .

Lipp lehwi . . . Meil rutt. Kui weretaw joon ööpimeda sees — seal kuulukse ohke ja nutt — me read edasi rõhuwad rinnaga ees.

Wahwalt, seltsilised, wõiduteed edasi! Julgelt sammugem, sõbrad kommunaarid! Uhkelt raiume kauni tee radasi; põrguteed saadame kõik weretsaarid . . .

Tugew kui kalju on sõdija rind, aga armas ja elde süda seal sees . . . Kõrgemal, punane lipp, oiame sind — sa päewaks eledaks ole me wõitude ees.

Meelitaw, kutsuw ja armas on tee — ööpimeda sees ju elgiwad eledad punased täed — wabaduse-, wendluse-, ühtlusemaale wiib see.

Ei kohuta, tagasi tõrjuda suuda meid waenlase wäed. Kindlalt ja julgelt ühtluselippu oidkem — wabadusaerudel edasi oogsalt siis sõuame. Õigust ja ühtlust südikalt nõudkem — waewase teekonna lõpule kiirelt siis jõuame.

Meie, kommunaarid, ei timukate koledust harda. Selgemalt elkigu punane wõitluse joon! Kui rööwliid ja rõhujad paisand me põrgusse üle parda, siis käes meil soowitud wõit ja wabadusekroon.

Oskar Kullerkupp.

Märkused töölisteliikumise üle väljamaal.

III.

Uued wõtted rewolutsioonilises wõitluses.

„Seadus surmab meid“, üüdis kord kodanlus O. Barro suu läbi. Nii kõneldi sel ajal kui proletariaat weel nõrk ja jõuetu oli, kui temas aga juba rewolutsiooniline tuli lõkkele löi. Kodanlus tahtis proletariaati enneaegsele ülestõusmisele siis wälja kutsuda kui proletariaadi jõud selleks mitte küps ei olnud. Nõnda prowotseerides oleks siis ülestõusmine weriselt maha surutud, seega igasugune rewolutsiooniline algatus weresse uputatud. Kodanlus jänunes siis tööliste ülestõusmise järele, igasugune seaduline töölisteliikumine oli talle sel korral surmaks wõi lähenewa surma ettekuulutajaks.

Nüüd on muidugi kõik need ajad mööda; sootumaks muutunud on kodanluse waated töölisteliikumise seaduslikkuse peale. Nüüd asutatakse „sotsialistlisi walitsusi“ sellepärast et töölisteliikumist „seaduslikus“ piirides oida; nende „ministeeriumi“ sotsialistide osawõtmisega tahetakse ühiskondlist liikumist rahulikult läbi wiia. Proletaarlise rewolutsiooni eeltingimised on aga walminenud, proletariaadi jõud iigla kiirusega kaswanud. Tal on juba küllalt jõudu, et kodanluse ikket jäädawalt kolikambri eita; ainult ühte weel ei jätku igalpool proletariaadiridades: usku oma jõu sisse.

Minew kord kirjutasime sellest, missugust meeleeitlikku wõitlust Öhtu-Eüroopa töölistel kõigepealt oma ridades peawad pidama, et töörahvast wõitlusele wiia, nende selgeks tegema *paratamatust* selles wõitluses eestkätt oma maa kodanlusega.

Kuni siiamaani tundsi Inglis tradeunionistlist (ametiühisuslist) liikumist kui rahuliku majanduslise wõitluse kuju. Kauga aastaid peeti seal wõitlust „seaduslisel“ teel, parlamentliste abinõudega. See wõitlusewiis muutus kombeks, mis oma juured sügawale töölisteliikumisesse ajas ja uskuma sundis selle wõitlusewiisi otstarbekohasuse sisse. See meetod oidis kogu Öhtu-Eüroopa töölistel igasugusest rewolutsioonilistest wõtetest ka siis eemale, kui nad wõidu sisse, oma jõu ülekaalu pärast, kindlaste julged wõisid olla. See kõik sai Lääne proletaarlastele rebaseraudadeks, kus kodanlus neid siis kinni püüdis ja oma pilli järele tantsima pani.

Nüüd ometi on kord aeg jõudnud, kus proletariaat wõib Barro sõnu korrata: seadus surmab meid!

Ajalooline paratamatus käib kangekaelselt oma rada. See paratamatus tõukab tahes wõi tahtmata proletariaadi rewolutsioonilisele wõitlusele. Ta tuubib ka kõige tõmbimast peast igasuguse „seaduslise“ mõiste töölisteliikumises wälja, ja järele jääb klassi-wõitlus eestkätt omamaa kodanluse wasta, see on ühiselt kõigi maade töölistega kodanluse wasta.

Kõigist nõndanimetatud konstitutsioonilistest riikidest oli Inglismaa ainuke, kus demokraatlikud wabadused ja seaduslikud wõimalused töörahwa organiseerimiseks olid. Töörahwas tarwitas neid wõimalusi oma majanduslise olukorra parandamiseks, kuna poliitikaliste õiguste lahendamine parlamendis töölistesaadikute kaudu pidi sündima. Nüüd aga sündis pööre.

Kõik need sawijalad, mis „sotsialistid-ministrid“ töölisteühisustele alla torkisid, langesid rusuks, kui tõsine rewolutsiooniline taktika neid puudutas.

Glasgowis, tradeunionide kongressil, kiideti eaks 2 500 000 wasta 1 000 000 äalega otsekohene tegewus, s.o. poliitikliste streikide abil õigusi kätte saada ja walitsuse wasta oma mõju awaldada. Nõuti Nõukogude-Wenemaa wasta sõjakäigu lõpetamist, raudteede rahwandamist (natsionaliseerimist) jne. Jälle sai tõeasi ilmsiks, et need kes ulkade juures asuwad, on rewolutsioonilised kui parlamendis istujad kah töölisteesitajad. Inglis parlamendi töölistesaadikud otsustasid otsekohese tegewuse otsuse wasta ääletada, aga kongressil ei saanud mitte nemad tooniandjateks, waid uued rewolutsioonilised inimesed.

Et selle sündmuse tähtsust omale ette kujutada, siis pruugib ainult kodanluse ajakirjanduse pasundamise peale pilku eita, kes selle rewolutsioonilise akti puhul irmunult ädaldab: „See otsus on wäljakutse rahwusele“, ehk jälle: „see otsus sisaldab eneses sõjakuulutamist konstitutsioonilisele walitsusele“. „Morning Post“ rõhutab pool ähwardawalt: „... et selles otsuses awalikult töörahwa ülestõusmisest räägitakse, siis peab ühiskondline awalik arwamine selle wasta astuma.“

Daily Mail kirjutab: „Kui töölised tahawad walitsust kokku seada, siis peawad nad ähwardused jätma ja poliitlikulisele wõitlusele seaduslised wormid andma. Ma ei wõi milgi tingimisel awaliku wäljastumiseega nõusse jääda.“

Nii seletas ka töörahwa timukas minister Hellat Eestis, kui ta 76 kongressisaadikut üle piiri saatis kommunismust otsima ja 26-l „wabariigi“ pinnal elu wõttis. Walimisekastide juures olge ead wõtke wõim, on kodanluse põhjused, teiste sõnadega, töörahwas, sa pole weel walitsemiseks küps, sind wõib weel koorida.

Wõib ju arwata, mäherdune see meeleolu wõib olla seal kus ikka on arjutud tööliste kui mõistlikkude kannatajate peale waatama. Nüüd korruga nõuab raudteetöölise juht Thomas omas otsuses, mis ka wasta wõeti, sõjawäe sundusliku teenistuse kaotamist ja Wenemaalt wiibimata sõjawäe äratoomist.

Inglise töölised ei taha kauem seda kannatada, et nende werd mõisnikkude õiguste maksmapanemiseks Wenes walatakse.

Walitsuse aruannet lugedes leiame, et Nõukogude-Wenemaa wasta wõitlemiseks 70 miljoni n-sterlingid on kulutatud. Meie rahas praeguse kursi järele oleks see summa 7 miljardi rubla, millest neliwiiendikku walgekaartlastele sõjariistade jm muretsemiseks kulutatud ja ainult üks wiiendik otsekohe Inglise sõjawäe peale. Sellest näeme, missugune uwi ja mis põhjused ajawad Inglise kodanlust Wene walgekaartlasti toetama, ja weel rohkem peab see kodanlus wihastama, kui ta näeb et need ja wõib olla ka teised summad talle kaduma lähewad, sellepärast et töölised julgewad awalikult selle rööwpoliitika wasta wälja astuda. Kõige lõpuks, mis kõige walusam, nõuab kongress tööstuse ja pankade rahwandamist (natsionaliseerimist). See otsus ajab Inglise kodanlusele irmuwäriwad peale. Seda enam et tööstuse seisukord kiwisüte puudusel ja alalise streigiliikumise tagajärjel ikka rohkem alla langeb, ja teisest küljest alaline wastastikku õõrumine Inglise ja Ameerika tööstusekuningate wahel turudwalitsemise pärast takistab neid oma soowisi täide wiimast.

Kõik need tingimised sünnitasid seisukorra, mis kodanlust tööliste ees kibedat alla neelates sundis ead nägu tegema. Kord kõneles juba kawal rebane, Inglise rööwpoliitika peamees Loyd-George, et Wene küsimuses põhjalik muudatus on sündinud. Wene walgekaartlased jäätakse oma saatuse ooleks. Aga kui Balti „iseiswad riigid“ Nõukogude-Wenega rahu-

läbiraakimistele astusid, surus Inglismaa nupu peale, ja „iseiswad“ riigid on kõige alandlikumad entente kannupoisid, kes midagi ei tee kui see peremehele ei meeldi. See oli põhjuseks rahuläbiraakimiste katkestamiseks. Ja nüüd oli see põhjuseks rahuläbiraakimiste uueste algamiseks.

Kui seisukord nõuab, siis on entente walmis töölistega kokkuleppesse astuma ja wiletsate parandustega wäljapääsemise- teed leidma. Läheb see aga nüüd korda, kas rewolutsiooniline liikumine uue pööre wõtab, passiwsest protestide awaldamisest aktiivseks ülestõusmiseks kujuneb, näitab meile lähem tulewik.

Teraw sotsiaalne wõitlus Prantsusmaal wiib sealse kodanluse niisamuti nagu Inglismaal rahutusse olekusse. Streigiliikumine wõtab Prantsusmaal ähwardawa iseloomu.

Mäekaewanduse-, metalli-, põhjapoolse raiooni kiu- ja teised töölised on peajaslikult need rahutumad olused, kes oma eesmärkide kättesaamiseks Pariisis ja maakondades streigiwad.

Kodanlaste ääletoru „Tems“ kirjutas järgmist Prantsuse majandulise seisukorra niisama ka rewolutsioonilise liikumise üle: „Praegustes tingimistes on streik tõsine kuritegu: pärast sõda, mille neljaastase wältuse ajal kõik elutingimised pea peale keerati, tarwitab Prantsusmaa rohkem kui kunagi oma poegade toetust. Ettetõttjad ja töölised peawad seisukorra tõsiduse üle arusaamisele jõudma ja kõik selleks tegema, et arusaamatusi, mis ainult töötasu ja tingimiste mõjul tekkinud, ära oida.“

Edasi leiab leht aga siiski, et streigiliikumises weel üks teine põhjus on, mis palju tõsisem kui arusaamatused tööliste ja ettetõttjate wahel: „Paljud faktid näitawad, et praegust seisukorda tahetakse ära kasutada poliitikaliste eesmärkide kättevõitmiseks, ja ettewalmistused rewolutsioonilise liikumise alustamiseks on käimas, millel majandusliste nõudmistega midagi ühist ei ole. Sotsialistline partei pöörab üleskutsega töörahwa poole, kutsub neid üles protesteerima Wene sisemistesse asjadesse segamise wasta. Selle üleskutse toon juba ei lase kahelda Internatsionaali juhtide eesmärkide juures. Selles räägitakse, kui Wenes ja Ungrias rewolutsioon saaks maha surutud, siis jääks Prantsuse ja kogu maailmas rewolutsioon palju aastaid edasi. Sealjuures ei äbene nad sugugi ülistamast Prantsuse madruste ülestõusmist Mustamere laewastikus, kui nad nende peale pandud sandarmikohustusi ei täitnud, waid punase lipu laewa üles panid.“ Nii ädal-

dasid ja ädaldawad Prantsuse kodanlased, tööliste rewolutsioonilise meeolu pärast mures olles.

Üleskutses kutsutakse töölisi awalikule wõitlusele. Pannakse ette kolmikmaade töölistega ühenduses seista ja oma tegewus nendega kokkukõllasse wiia. Lorient grupe — kommunistid — see kihutab töölisi otsekohesesse tegewusesse, taktikale mida ainult rewolutsiooniline töörahwas oma õiguste kättesaamiseks tarwitab.

Austria seisab niisamasuguse kokkulangemise ees, majandusliselt kui ka poliitikaliskt. Waikus ja rahulikkus, mis Wienis kui ka mujal *Austrias* walitseb, tähendab tormieelset waikimist.

Londoni leht „Daily Mail“ kirjutab *Austria* eluolu kohta järgmist: „Wieni linna elanikud teatawad ühelääl, et see waikus küllalt petlik on, sest see on peasjalikult inimeste tüdinud meeolu tagajärg, mis ärakurnatud inimeste pikaajalise nälgimisega ühenduses on. Inimesed on selle mõjul nõnda nõrgad, et ei jõuagi midagi teostada ega ühegi elulise nähtuse peale reageerida. Selle peale waatamata käisid jutud ümber, et kahe kolme nädala pärast *Austria* teeb *Ungari* eeskujuga järele ja kuulutab ennast nõukogudewabariigiks.“ Sarnane meeolu oli siis, kui *Ungarias* weel nõukogudewabariik oli. Nüüd muidugi, kus *Ungria* kodanlus Prantsuse ja teiste sõjawägede abil ennast pukile upitas, tõusis loomulikult ka *Austria* kodanlusel „tüdinud meeolu“. *Austria* töölistel, kes enne *Ungria* nõukogude wasta pooleidmist tundsid, kaswab ka seesama „otsekohese tegewuse“ põhjusemõte mida mujal leiame, sest teisiti ei ole wõimalik majanduslisest kitsikusest wälja pääseda. Pisi-kesed Balkani riigikesed, kes siiamani liiduriikide käsikutena tegewad olid, nii kui Balti „iseseiswad riigid“, langewad sotsialistide pealesurumisel kokku. Sotsiaal-äraandjate ääl jääb üüdjaks ääleks kõrbes ja sotsiaalse rewolutsiooni idee leiab kaitsemist. *Serbia* sotsialistilise partei sekretär astus üles arwustawa kõnega kogu mõõdalainud tegewuse kohta ja toonitas lõpuks, et rewolutsiooniline proletariaat ei wõi ennast teist korda petta lasta ega kapitalismuse pattusid oma kanda wõtta. Üleüldist rahu peab kapitalismuse

awitamisega kindlustatama. — Niisamasugune seisukoht on *Eesti* töölistel, nagu seda juba ametiühisustekongressi laialisaatmisest saadik selgelt näha on.

Soome kommunistilise partei ära peetud kongressil wasta wõetud otsuses leiame järsku pööret *Soome* proletaarlasteridades sotsiaaläraandjate poliitika tagajärjel, mis ennast ka *Soome* sotsiaaldemokraatilise partei ridades awaldab, kus lõpulik lõhe kujunemas on. Wõitlusewiisid s-d. partei pahe- mal tiwal on niisamasugused kui *Inglismaalgi*, kus poliitikaliste streikide abil walitsust järeleandmisele tahetakse sundida ja seega töölisi otsustawaks wõitluseks ette walmistada. See on üleüldine pööre tööliste ingeelus, kus kõik endised unistused „sotsialistilise“ walitsuse sisse kadunud on ja kus esimene rewolutsiooniline samm sellega astutakse, et nõutakse sõja lõpetamist, mis entente käsul alustati ja edasi jatkatakse.

Proletaarne rewolutsioon *Wenemaal* pühitses oma kaheaastast wõidupüha. Sel päewal wõisime julgelt tulewikule wasta waadata, sest rewolutsiooniline proletariaat on meiega. *Eüroopa* seisab uute suuremate sündmuste ees. Laguneb ja kukub ümber endine kapitalistiline majandusline oone; tööliste meeolu kõigis maades alwab seda korda, sest sõjaliinilt tagasi tulles ei soowi keegi enam endistwiisi edasi orjata. Walitsused püiawad töölistele „sotsialistide“ abil seda wäljapääsemata seisukorda seletada, aga wastuseks naeratab tööline, sest ta teab et need nõudmised, mis töölistel üles seatud, toowad kaasa ühiskonna sotsiaalse pööre, milles ainult pääsemine seisab, ja see teadmine seab ikka uued ja uued nõudmised üles.

Kaheaastane proletariaadidiktatuur *Wenes* lõi rahwuswahelise kapitalistilise ühiskonnale surmaoobi. Nüüd on meil wõimalus tähele panna, kuidas sotsiaalne rewolutsioon teistes maades sammsammult areneb, sest sellest oleneb kogu tööliste- klassi tulewik, selle järele peame oma rewolutsioonilist taktikat tarwitama, et lõpulikult igal maal kodanlusele ja ta kannupoistele — sotsiaaläraandjatele silmust kaela eita, mida nad nüüd tööliste kaela ümber weawad.

O. R.

P e e t r i l i n n .

Oktoober 1917—1919.

Teiseks oktoobrirevolutsiooni aastapäevaks on Peterburi uueste terve maa kõige põnevamaks tähelepanemise keskkohtaks. Sa jällegi nagu kats aastat tagasi ähwardab Peterburi ädaoht lõuna-õhtast ja niisama nagu siis, 1917. a. oktoobri lõpul (w. f. järel) otjustati Peterburi saatus Pulkowo kõrgestikkude all ära.

Selleaegseid sõjaoperatsioonisid, nii wastase kui ka meie pool, ümbritses täieline teadmatus-õhkkond. Keegi ei mõinud ligikaudugi meile ütelda misjuhused jõud meie peale tungivad. Ühed ütlesid — tuhat kafakat, teised — kolm, viis, kümme tuhat. Kodanline ajakirjandus ja kodanlised kuulujutud (siis olid mõlemad veel väga sõnakad) suurendasid Krasnowi jõudusid muinasloomiselt. Mäletan, esimised kindlad teated kohalejõudnud kafakate üle sain s. Woskowi käest, kes nende sõjawäerongisid Sestroretskis waatles ja kindlaste tõendas et kafakaid kuidagi üle 1000 mõõga ei ole. Aga oli siiski mõimalik et mõned wäeosad jala ja obustega tulid — Woskow rääkis ainult raudteel saadetustest.

Niisama teadmata oli nende jõudude arv, mida meie kafakate wasta wälja mõisime saata. Otsikohe meie kätutada oli arwu poolest kaunis suur Peterburi garnison, aga ta seisis niisugus-dest polkudest koos, kes peale esimesi revolutsiooni pörutusi lahingumõimetuks olid jäänud. Wana distsipliin langes ühes wana sõjawäejuhatusega. Rewolutsioon nõudis wana sõjaaparaadi lõhkumist. Uut sõjadistsipliina veel ei olnud. Riireste loodi töölistest punasesõjawäelaste rühmasid. Misjuhused oli nende lahingujõud? Seda ei mõinud veel keegi ütelda. Meie ei teadnud dieti kus tarwilik warustus seisis. Wanad sõjawõimud ei rutanud sugugi teda meile tarwitamiseks ära andma. Uued mõimud ei tunnud tema juure teed. Kõik see sünnitas äärmiselt selgufeta seisukorra, kus kergelt segadussünnitawad kuulujutud tekkisid ja laiali lagunesid.

Smolndis (ei mäleta kindlaste mil kuupäeval) kutsuti s. Lenini ja minu osawõtmisel garnisoni nõupidamine kofku, millest ka sõjawäejuhatuse osa wõttis. Üks osa ohwitseride oli sel ajal juba ära põgenenud. Aga tubli osa, kes ei teadnud mis ette wõtta ja kelledele päritud waadete järel lubamata näis õllewat oma wäeosadest lahuda, oli oma polkudesse jäänud. Mitte üks ohwitseridest, kes sellest nõupidamisest osa wõtsid, ei julenud ingatagi, et "kodusõda" mitte wasta wõetaw ja et Kerenskile ja Krasnowile wasta panna soomitaw ei ole. Seletada võib seda peaaesjalikult ohwitseride peataolekuga, kellel

põhjust ei olnud Kerenski walitsust kalliks pidada, kellel aga ka põhjust polnud nõutogude walitsuse tuleku üle rõõmu tunda. Korraldatud wastarewolutsioonilaagert veel ei olnud. Riitlaste agentuur ei olnud veel oma wõrkusid wälja laotanud. Riisugustel tingimistel oli wäejuhatusel kõige lihtsam oma polkudesse jääda ja nende otjust täita. Siia tuleb juure lisada, et juba walitud wäejuhatuse oli. Kõige kurjem element oli kõrvaldatud.

Aga mitte ükski komanderidest ei tahtnud terve sõjategemuse juhatuse wastutust oma peale wõtta — osalt sellepärast et nõupidamisest osawõtjate ulgas, niipalju kui maletan, tõsise ette walmistusega ja wilumiseiga isituid ei olnud, peaaesjalikult aga sellepärast et teadmatuses, mis sellest wälja tuleb, keegi oma pead liiga ette ei tahtnud pista. Peale mõne nurjaläänud katse, et polguülemate ulgast kedagi leida, langes walit polkownik Murawjewi peale, kes pärastpoole mitte weikest osa nõutogude-Wenemaa sõjategemuses ei ole mänginud.

Murawjew oli sündinud õnnelikk. Sel ajal luges ta ennast pahempoolseks es-ürraks (pahempoolne s.-r. oli siis kattets paljudele, kes nõutogudewalitsusele ligi püüdsid tükkida, kes aga enamlaste distsipliina raskest koorinat enese peale wõtta ei julenud). Oma endise sõjategemuse poolest oli Murawjew wiist taktikaõpetaja junkrukskoolis. Murawjew oli Hlestakow ja oopleja, aga sellejuures ei puudunud tal sõjameheanne, otjustarvus, äbematus, oskus soldatile läheneda ja teda julgustada. Kerenski ajajärgul tõstisid õnnelikk omadused Murawjewi nende löögibataljonide organisaatoriks, teda nagu teada enam enamlaste kui sakslaste wasta wälja saadeti. Mõid, kus Krasnow Peterburile lähenes, seadis Murawjew ise ja kaunis nõudwalt oma kandidatuura nõutogude sõjawägede juhataja koha peale üles. Peale arusaadawat kahtlemist wõeti tema kandidatuur wasta. Murawjewi juure asutati garnisoni nõupidamise poolt walitud wieliikmeline madruste ja soldatite komisjon, kellele kohujeks tehti wäsimata Murawjewi järel walmata ja kõige wäheema äraandmise katse juures teda ära koristada. Aga Murawjew ei mõtel- nud äraandmise peale. Wastapidi, ta allas kõlle kõige suurema elurõõmuga ja usuga edusisse. Ta eraldas ennast teistest sõjawäetöolistest, iseäranis parteilastest sellega et puuduste, wigade ja töörtõrumise üle ei kaebanud, wastaolla, kõil puudused kattis ta kinni elurõõmsa sõnarikkusega ja andis niimoodi pitkamisi ka teistele usku wõidu sisse.

Reorganiseerimisetöö langes aga tööliste raiuonide peale. Seal otsiti tarvilikud pääsfi-padrunid, lastematerjal, suurtüübid, obused ja obuseriistad üles ja veeretati valmistatud batar-eid väerinnale, mis sel ajal ikka enam ja enam Peterburile lähenes. Džustaw lahing oli Pulkowo väerinnal.

Peterburi garnisoni polgud astusid kaunis loiuult väerinnale. Siis, oktoobrirevolutsiooni koiduajal ei olnud töölisteulkael veel küllalt arusaamist, et pööret raske võitlustega kindlustama peab. Ulkadele, kes täis revolutsiooni ideelist jõudu olid, näis et küsimust agitatsiooni abinõuga, sõnajõuga otjustada võib. Sõjariistus kokkupõrkamise peale kasakatega waatafsid nad kui kurwa arusaamatuse peale, mis juhtumisi oktoobrirevolutsiooni võidurikast käitu rikufid. Celolewate lahingute peale ei waadatud nad küllalt tõsifelt ja arwasid paremaks wastafele agitaatorid ja wahelträäkijaid wasta saata.

Peterburi proletariaat waatas asja peale tõsifemalt kui garnisoni soldatid, kuid nad wõifid ainult ruttuste kokkuseatud lendfalkafid, nõndanimetatud punastgaarti wälja saata.

Lahingu lõpu otjustas suurüükwägi, mis Pulkowo kõrgustifult Krasnowi ratsawäge tuntawalt äwitas. Käätgiti 300—500 furnust ja aawatuft. Urw on kahtlemata suurendatud. Kasakad wõitlefid ilma mingifuguse uwita. Meile tõendati et Peterburi elanikud neid kui päästjaid wasta wõtamad, ja aitas weifeseft suuretüüli löd-gift et nende pealetungimist seisma panna. Kui nad peatama jäid, alkafid nad oma pealikute üle nurifema, pidafid miitinguid ja läbirääkimisi punasegaardiwäelaste efitajatega. Kui asi koraks juba läbirääkimisteni läks — siis olime meie juba tugewamad. Kasakad taganefid Gatfina poole, kus Krasnowi staab seifis. Kerenfki pani jookfu ja pettis Krasnowi, kes nagu näis ka teda petta tahtis. Kerenfki adjutantifid ja tema juures olewat Woitinskit jättis ta saatufe ooleks, ja nad wõeti meie poolt wangi ühes terve Krasnowi staabiga.

Pealetungimine oli tagasi löödud, oktoobri-revolutsioon kindlustatid. Ühes sellega algas wahetpidamata, põnew kodufõda.

Kahe aasta pärast tuleb meil oktoobrirevolutsiooni jällegi selfamal Pulkowo kõrgustifil kindlustada. Ettewaatamatalt 1917. a. wabaks lastud Krasnow wõitleb Judenitfhi wägedes ja sellesama Gatfina all, kus ta meie poolt wangi wõeti. Aga misjugune suur wahje on fütsgi nende ühiste joonte juures: siis kihifes Peterburi weel kõitsugu kodanlifest ja aritlifest

elemendist, grupedest, ringidest, parteidest, lehte-dest, ja kõik see kirju kari arwas et maailm tema najal ülewal seifab ja et nõukogudewalitsus üürifene juhtumine on. Proletariaat astus oma re-wolutfioonisse suure waimustufega, suure ufuga, jõuga, aga ka suure eafüdamlufe tagawaraga. Selle kahe aasta jookful on revolutsiooni luud Peterburi kodanlufst karmilt pühkinud. Teifef-tülfest on Peterburi töölistel raskest proomituleft läbi minna tulnud. Waimustus ei põle niifugufe nähtawa eleda leegina nagu kats aastat tagasi, aga selleest on elutarikust, kindlufst, kindlat tead-mist, ingelift karastust juure tulnud. Waenlane on ennaft organifeerinud ja tugewamaks läinud. Juba ei tungi Peterburi peale mitte ainult tuhat kasakat, waid mitmed tuhandes wõitlejad, kes maailma imperialismufe abinõudega warustatud, tungiwad Oktoobri-Wenemaa peale. Peterburi ähwardawad mitmed tuhandes walged soldatid, kes ästi sõjariistus. Inglise laewad wiskawad meie kaldale wüeteifskümmetollifid pommifid. Aga ka meie oleme tugewamad. Wanu polkufid ei ole. Ruttuste sefitsetud sõjariistus tööliste lend-falgad on ka oma aja ära elanud. Nende afe-mele on dietikorraldatud punane-sõjawägi ilmu-nud, kes — peab tunnistama — langemist, kaotufi ja ifegi kartust tunneb, aga kes lõpuks äda-ohu filmapilgul alati tarwilikku jõudu koondada oskab ja waenlase tagasi lööb.

Kats aastat tagasi astus Peterburi linn ees-wõitlejana wälja. Müüd tahab rahwuswaheline imperialismus Peterburi kallal oma revolutsiooni mahafurumise jõudu näidata.

Wõitlufel Peterburi eest on proletaarlise rewo-lutsiooni ja kapitalistilise reaktfiooni maailma kaffikwõitlufe ifeloom. Kui see kaffikwõitlus meile õnnetult lõppeks, f.o. kui meie ajutifelt ka Peter-buri ära annaks — siis ei tähendaks see raske löök weel jugugi nõukogudewabariigi kokkulangemist. Meie selfataga on weel lõpmata wõitluswäli, mis meile wõimalufst annab maanõwrid teha proletaarlise revolutsiooni täielife wõiduni Euroopas. Selleest annab aga meie wõit Peterburi kaffikwõitlufes purustawa löögi Prantsus-Inglise imperialismufele, kes liiga palju Judenitfhi kaardi peale wälja pani. Peter-buri eest wõideldes ei kaitfe meie mitte ainult proletaarlise wastaakkamise älli, waid wõitleme ka otsekohe selle wastaakkamise üleilmilife laiali-laotamise eest. See teadmine annab meile kümme-kordset jõudu. Peterburi meie ära ei anna. Meie kaitfeme Peterburi lõpuni.

L. Trotski.

30. oktoobril 1919.

El Kaliniini Tallinna mälestustest.

(„Klassivõitluse“ jaoks kirjutatud.)

Tallinna saadeti mind Tšiliffist 1901. a. aprillis. Sinna jõudmisel avaldas linn minu peale täitsa väljamaa linna mõju ja kuidagi ei leidnud ma tööliste Rääba (?) kortrit, kellele kiri Tšiliffist oli ära anda. Tuli salaja temo juure raudteewabrikusse minna, kus ta töötas.

Rääba rääkis Wene keelt alvaste, aga võttis tõsise proletaarlaste kombel mind väga lahkestest västa. Tema juures olin esialgselt kortris, mille eest 2 rbl kuus maksin; ülepea oli tema kortris — väike tuba ja köök — 4—5 inimest. Kohaotsimisel ei võinud ta minule abiks olla. Ehk ta küll revolutsiooniliikumisele täielikult kaasa tundis, aga jeda kaasatundmist avaldas ta ainult minu ees ja sofiistades, viatades et omadest kedagi siin ümbruses pole ja väga ettevaatlik peab olema.

Politseis enesest teatades läks mul korda pristawilt ühe Peterburist välja saadetud tööliste Karl Saffi aadressi jaada. Saff elas juba teist aastat väljajaadetuna Tallinnas.

Saffi juure läksin juurenädala kefnädalal wõi neljapäewal; poisj oli juurepäraline, ja omainimesega kokkusaamine rõõmustas teda. Esiimine küsimine oli, kas mul kortrit ja raha on. Teada saades et mul korter ja 15 rbl raha on, ütles ta, et siis oleme õige rikkad. „Minul on poolteist rubla ja sinul 15 — jatkub kogu pühadeks, aga tulewal kefnädalal wõi neljapäewal ajud Boltasse, kus ma tööl olen.“ Mii ka läks. Neljapäewal peale pühki sain Volta wabrikusse trielikoha.

Tallinna wabrikus näis töö mulle raskem olewat kui Peterburis ja teistes Wenemaa linna-

des. Töö wältas vähemagi peatuseta 10 tundi päewas tunnipikkuse lõunawaheajaga. Tööl ei saanud töölistes üksteisega läbi käia, lõunawaheajaks pandi töökojad finni ja sellepärast oli töölistega tuttawaksamine kaunis raske. Eesti töölistes käisid wahke üksteisega läbi, watasid wenelaste peale kõrgilt, indasid oma kultuura kõrgemaks. Seda tehti muidugi loomus-

sunniliselt, teadwalt ja üleüldises mõttes aga wahke. Wabrikus olin mina ainus wenelane. Töölistes ei teadnud et Peterburist välja saadetud olen. Need kes teadsid, olid wahga kinnised ega rääkinud jellest.

1898. aastast atati Tallinnas uusi suuri Volta farnaseid wabrikuid ja tehaseid awama, nagu Balti puuwillawabrik jt. Kohalistest tööjõududest ei jatkunud, sellepärast allas sinna loomulikult Wenemaalt töölisti walguma. Need olid suuremalt osalt eestlased, kes Wene linnades töötanud. Hääranis palju tuli riialasi; need olid elawama loomuga, nurisew ja selsilik rahwas, kes tihti terwed õhtad joogimajades mööda saatis ehk üksteise korterisse koku kogus. Siin tundus

Wenemaa täidesaatwa-keskkomitee esimees
M. I. Kalinin.

juba proletaarlist waimu, aga sisseõitjate ulgas polnud ustawaid pörandaaluseid töölisti, ehk nendega küll juba wõimalik oli awalikku tihutustööd teha.

Volta wabrikus töötasin umbes kaks aastat. Selle aja jooksul kogus minu ümber wahke töölistering mitmest wabrikust, tehastest ja ajutuselt. Pärast läksin raudteetöökodadesse, kus kohe noorte raudteetehnikutega koku puutusin, kelledest osa juba pörandaalusest tööst natule osa allas wõtma.

Ulgalised väljasaatmised Peterburi Obuhovi ja Balti tehastest suurendasid Tallinna revolutsiooniliste tööliste arvu. Tallinna wangimaja oli Moskwaist saadetud üliõpilasi täis.

Warem Tallinna saadetud töölistega, nagu Wladimir Brwalnewiga ühendusesse astudes, ilmusid sinna mõned aritlased, näit. Abram Pawlowitsh Kurje, Dübuaa (sel ajal äärmine enamlane, nüüd kokkuleppelaste ulgas). Siin algas juba sihikindel organisceerimine. Meie grupe sai nii tähtsaks, et mind uue Eesti ajalehe „Teataja“ toimetusesse salajastele nõupidamistele kutsuti. Eesti priinimedest jäi mulle ainult faks meele: tehnik Treufeldt(?), kes pärast ühes minuga wangi wõeti, ja gümmaasiumiõpilane Grünberg. Uga peale nende oli meil juba pea iga wabrikuga ühendus loodud, waguniehtamistewabrikus ifegi wäike ringkond organiseeritud. Loodi ühendus ka trükitojaga, kust meil oma lendlehtede trükkimiseks trükkikirja ja waalikamasset tuli muretseada. Kord juhtus uuitaw, pörandaaluses elus aga arilik lugu. Walmistamise eestikeelse lendlehe trükkimisele. Meie pooltooidjad „Teataja“ toimetusest kartsid muidugi meid trükkikirja küsimuses aidata, ja olime omapoolt nendega ka ettewaatlikud. Tuli trükkikirja warastada. Iseäranis raske oli waalikamasset saada. Kuidas ka oli, aga seda muretseti, trükkimiseks tarvilikud abinõud walmistamise wabrikus, minu korteris akati waalikat walama. Masset fultades läksid minu keldrikortri mõlemad toad suitsu täis. Kõige põnewamal filmapilgul, kui masset wormi walati, tuli sandarm. Üks oli muidugi lufus. Silmapilgu jooksul kadusid waalikawalajad woodi alla ehk kuhu keegi sai. Nagu siis jelgus, tõi sandarm minule ühe käsu wõi teatelehe. Pidin temaga juttu ajama, kurtfin alwa keldrikortri üle, mis alatafa suitsu ja tühi teab mis lõhna täis (waalikamasse lõhnab walades iseäranis wastikult), aga madala waheseina taga kuulafid meistrid ja mõtlefid oma saatuse üle. Pärast sandarmi minelut afufime uueste tööle. Walamine õnnestas, mõne päewa pärast ilmus eestikeelne lendleht. Neid laotati teistes wabrikutes, kus meie tööl polnud, laiali. Oma

wabrikutes anti neid argfelt käest kätte, nagu oleks need teistest wabrikutest sisse toodud.

Kaundteewabrikus olid mõned Saffa laadi fotsiaaldemokraadid; need lugesid Marxi, said kudagi „Vormwärtsi“, ühel nendest oli iseäranis suur raamatukogu, mida ta aga ainult ise tarwitas. Nad tundsid töölisteliikumisele kaasa, aga selle liikumise arendamine ja revolutsiooniline töö oli neile wõõras. Rahjuks unustafin nende nimesed, aga polegi Eesti töölistel asja neid mäletada.

Ei mäleta kas Sipjagina wõi Plehwe tapmise puhul tulid töölistes, see jäi mulle ästi meele, ulgana minu juure ja awalbasid oma eadmeelt ministri tapmise üle.

Jaannaris 1903 wõeti mind wangi; ühes minuga istus 6 kohalift töölist. Mind saadeti Peterburi, neid lasti aga 2—3 kuu järele süüdistufematerjali puudusel lahti.

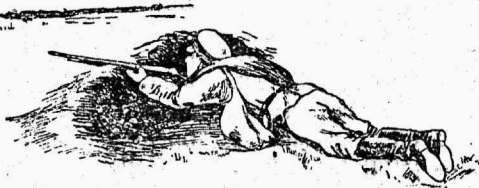
Peterburis istudes ei unustanud Tallinn mind ja saatis kogu aeg raha, mida posti kaudu sain. Seda tegi Tatjana Alekfsandrowna Slawatinskaja. Wangift wabaks lastes saadeti mind jälle Tallinna.

Seal kõwenes revolutsiooniline töö. Meil oli juba alaline ühendus wäljamaa felfitistega, saime korralikult „Sädet“ (Искра), „Revolutsioonilift Wenemaad“ (Революционная Россия) ja teisi wäljaandeid. Lõime ühenduse poolkafatega, andfime neile revolutsioonilift kirjandust. Oli kaunis ulk agaraid töölist, nagu Eisen (sakslane Saffamaalt), Borisfow, Desfshkin ja mõned soldatid. Rahwas töötas agaramalt ja julgemalt. Rahjuks ei mäleta täheladuja nime ega terwet rida teisi Eesti töölist.

1904. aasta algul wõeti mind uueste wangi ja saadeti Ida-Siberisse. Pärast mind oli weel ulk wangistamisi, kusjuures palju materjali kätte saadi.

Uga revolutsiooni-idu oli sügawale juurdunud ja nagu näeme pole revolutsioonitöö Tallinnas fiiamaani lõppenud.

Meie grupe wangistamine oli nähtawaste efimine revolutsionäärude wangistamine Tallinnas.

Kuus kuud walgete wõimuwalitsust Oudomas.

Dudoma südalinnas, kõrgel aiaga piiratud mäetiinal on wana, Peeter I aegne kindlus. Sellest on meieajani ainult kasewõdudega läbitaswanud müürid alale jäänud. Ümber olewal lagedal on kõigest kats walget, juba kaugeft filmapaistwat maja: wanaaegne Pätmitski kirik ja wangimaja. Sigistikku nagu wend ja õde seisab jumalakoda ja wangimaja üksteisele kätt andes, need kats iwewalitsuse tuge. Kellatorn on wangimaja seinaga peaaegu ühte kaswanud.

Siin Pätmitski (Rewolutsiooni) platsil mõned samunud iwewalitsuse päranduseft eemal, ehitas rewolutsioon oma punast mälestusefamast. Rewolutsioonihwrite wennasauwal kerkis punane kõnetool, millest mõndagi forda palawad, rewolutsioonilised sütitusefõnad kofisid. Kõnetooli kohal oli punane sammas, esimise oktoobriaasta-päewa ilustus.

Siinjamas, mailkuul 1919. a. Dudomasfe tulles, kaewasid walged meie kallid furnukehad wälja ja matsid wangimaja prahi alla, postide wahele löid põikpuu ja felfamal kõnetoolil poofid esimisel päewal katkümme neli kommunaari üles. Siia wangimajasfe weeti kokku kuue kuu jookkul igast maakonnast nõukogude pooleoidjaid ja neid feda salakuulamisef süüdistati. Wangide arw polnud millalgi alla kolmeaja.

Siin mõistsid walged metsalised kuue kuu jookkul tööliste ja taluinimeste üle oma kohut. Poofid, lastsid maha üfsikult ja ulgawiihi pea iga päew. Oli päiwi kus 50—60 inimest ühel õhtul ära ukati. Ühel õöl, warsti pärast fedu kui wangimajas Mosshkowi walla talupoegade põgenemise ja wastatakamise nõu awalikuts tuli, poodi ja lasti maha 80 inimest.

Walged ei poonud mitte lihtsalt, ükskõik kuidas juhtus, waid ifka pidulikult. Karistuse alguseft teatati Dudoma elanikkudele ja toimetati fedu alati suure rahwaulga ees ja nimelt batjka Bulat-Balahowitshi ofawõtmisel ja juhatusel.

Poomine algas arilikult kella 6 ajal pärast esimisi kellalööki, mis õhtusele jumalateenistusele kutsusid. Kogu õhta, õö ja ommituse palweaja rippusid furnukehad Dudoma elanikkudele irmuks.

Niisugused pildid ei jätnud oma mõju awaldamata. Dudoma lapsedgi, kes seni sõda mängisid, affasid nüüd timukat mängima ja üksteist pooma. Tihti juhtus et niisugune mängimine laste rumaluse pärast eaga ei lõppenud ja paljud emad jõudsid waewalt mängijaid filmuseft päästa; oli ka juhtumisi, kus mõned lastest surma said.

Dudoma elanikudgi, kõige oma rumaluse ja ükskõikuse peale waatamata, affasid lõpaks niisuguste etenduste üle nurisema; karistamisi akati siis wangimaja aiast toimetama. Siin

lasti suuremalt ofalt maha, wahest kagistati aga õhwrud kõige metsikumul kombel. Ohwer siiti jalgupidi posti külge, filmuse ots kinnitati kaewuõlwi külge ja fedu ümber keerates tõmmati filmus kinni.

Kuipalju walged kuue kuu jookkul üleüldse poofid, pole weel teada, aga juba esialgsete teadete järele ulatab see summa 700—800 inimeseni.

Surmamiste kaafas olid alati läbiotsimised. Dõfiti kõik läbi, kes nõukogudetõõga wahegi kokku oli puutunud ja selle peale üleaedfed kaebasid. Muuseas walitses ennekuulmata torralagedus ja omawolitarwitamine: läbiotsimised muutusid rööwimisteks.

Uudis polnud ka niisugune juhtumine. Keegi kapten käis ühes leitenandiga jõnkamate elanikkude juures ümber ja ütles: "Teid süüdistatakse nõukogudewõimu poole oidmises. Teid kästi wangi wõita. Aga olgu, kui maksate, siis wõime teid digeks mõista ja wabaks lasta." Kaupmees Pohomow tõrkus maksmaft. Siis otõisid õhwriferid ta kortri läbi ja wõtsid ulk kuld- ja õbeasju kaasa.

Walgete sifemiseft poliitikast rääkides peab tahtmatalt poomistest, mahalastmistest ja rööwimistest algama. Nende "wabariigi" sifemises poliitikas oli täieste mõõduandew sõjaline diktaatur, omawoli ja wägimuld. Kobanlistel wõimudel polnud vähematgi tähsust. Räägitakse juhtumises, mis sõjawäewõimude ja Dianosowi walitsuse wahekorfa iseloomustab. Kui Dudoma komendandile selle walitsuse defkaratsioon anti, karistas ta selle kõikide juuresõlijate nähel lõhti, astus tükkidele peale ja sõnas meealewaduslikult: "Mii teeme kord, kui aeg tuleb, selle walitsusega!"

Sellepärast on walitsuse sifemise ehk administratiwsegi korralduse kohta raste midagi ütelda. Tõõi küll, jõnkate klasside esitajatest kokku seatud maakonna semstwo ja linnawalitsused olid ametis. Aga linnawalitsuse tegewuse kohta wõõh ainult fedu ütelda, et metsa sees olew Dudoma talweks ilma puudeta jäi ja elanikud punaste tulekuni oma wiimaseid aiapuid põletasid.

Midagi nimetamisewäärilist ei teinud ka semstnowalitsus. 400-ft maakonnas olewast koolist algas oma tegewust sügisel waewalt sada, ja needgi nõadal ja paar enne punaste tulekut. Koolides puudusid täieste õpeabindud, ifegi paber ja pliiatsid. "Kirjuta kas wõi otsaette", kurtisid õpetajad. Uõõõpetus oli koolides sunduslik, aga igalpool ei õpetatud fedu; mitte sellegi "ariduse" andmise peale ei paunud walged rõhku.

Walget jahu anti elanikkudele: kord 20 naela, teine kord 10 naela ja kolmas kord 7 naela,

ülepea 37 naela igale inimesele kuue kuu jookkul, mis vähem on kui $\frac{1}{4}$ naela päevas. See oli kõik. Rohkem ei antud midagi mitte ainult loodi. Ka walget jahu ei antud enam kase wiimase kuu jookkul. Riikaugele jõuti peaaesjalikult Ameerika toitlusebüroo tegemise tagajärjel Dudowas. Anti walget jahu muusutada ja rohkem ei võidud midagi anda.

Rogu oma walitsemise aja kihwtitasid walged Dudowa elanikkude arusaamijit igasuguste walejuttudega oma wõitudest. Mitu ja mitu korda wõeti Peterburi ära. Alles wähe aega enne punaste tulekut peeti „Peterburi wõtmise puhul“ riskitõiku ja jumalateenistust.

Elanikka irmutati kõigi imewääriliste wäljamõtlemistega punaste metsikuuste kohta.

Walgekaartlased laotasiid omawahel nii lõenäoliselt ja peenikeselt laiali et elanikud uskuma

jäid, et punased keegi muud ei ole kui hunhuusid, iinlased ja teised kollanahad, kes ärawõetud linnades rahulikku elanikka piinawad ja tapawad. Lõitawad inimeste seljast rihmu, taowad ohwitseride õladesse nii palju naelu kui seal pagumite peal tähti, et Wihtwas mitutuhat rahulikku inimest lõhti kiskusid jne jne.

Irmutatud Dudowa elanik ei imestanud wähe et punased niisuguseid irmutegusid ei teinud. „Dodate“, ütlesid sofistajad, „nad on ainult alguses nii sõbralikud. Wäraft alles näitawad õiget nägu.“

Dudowas walitseti walged kuus kuud. Lättsid ja jätsid järele ainult lõhkumismärgid, iigla-ana tapetud furnukehadega, kurwa mälestuse oma weristest pidudest.

„Кр. Газ.“ nr 267

W. Tshadajew.

Minu laulud.

Waene ja waitne oli minu isantaja — longuwajunud urtsil joosaarel, mida samblalagendit pödüra pöösastiku ja jäseriste mändadega ümbritses — ja seal ei olnudgi laulu.

Kewad soolaande ei tulnud. Sel ajal kui maisemaal mets pakatas, nurm ja wainu aljendama ja diisema affas, — norutasid süllapikkused soomännid omal wiisil edasi; nende okstesse ei ilmunud pesitsewad linnud, nende ümber ei ärganud died, nende läheduses ei olnud kewadet kuulda ega näha.

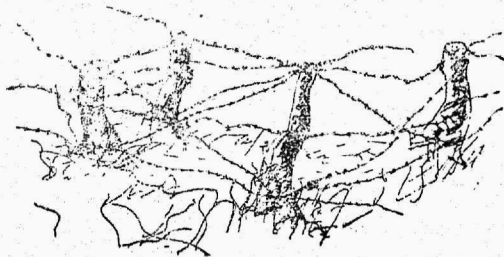
Suwi sulatas wiimase jää samblawannuse all, soolaotuses udupilwi ja sääseparwi sünnitades, urtsitudue waewapäiwi ja ädanädalaid läkitades.

Uga siis tuli sügis, watas wiimaga luhad ja sood samblaladwuni täis ja lastis külma-kangelase lahti. See ehitas käidawad teed laenetawal luhal kui ka samblajärwel, kinnitas jääkatted tänawatikidel kui ka mõõtmata merelähtedel. — Siis rõõmustasin mina, tõttasin wälja tööle ja teele.

Ja õnusel talweõhtul — kui torn urtsikufatuses ulus, pakane külma sajarapuudes ragises, jäälilled urtsiku afendel kaswasid ja läikiwad lume-elbed lagunud ukse wahelt sisse tungisid, kui muremämid urtsiku ahjus rõõmulekideks muutusid: siis sündisid urtsiku õndsuses õisked ja laulud, nagu uued ilmad taewalaotuse udufogudes, siis ärkasid minu ääled ja minu luule suurustas talwe waljuselt, siis laulsin mina kiidulaule põhjamaa pakase tormile ja talwele, kes sarnastab sood ja nurme, ehitab käidawad sillad põhjata mülgaste peale ja rajab lõiduteed õudsetest soopadrifutest läbi . . .

Nii kiidan ma tuiskawat talwetorni kui arukat ilmafaatust, kes rikaste ja waeste wahet taotab rahwaulka edasi ahwatledes — edasi ühise eesmärgi poole, edasi ühise õnne poole.

W. Suk.

Eugen Levine mälestusjeks.

Toimetuse poolt. Kommunistline ajakiri „Internationale“, mis omal ajal Franz Mehringi ja Rosa Luxemburgi poolt välja anti ning politsei poolt kohe peale effimise numbri ilmumist sinni pandi, akkas täesolema aasta juunikuul uueste ilmuma. Selle wenna-aälekandja 4. numbrist toome allpool järgnewad read, mis kommunistmusewõitluses langenud seltsilise Levine mälestusjeks on pühendatud.

Jälle seisame aua serwal. Kuis nii kaugel, kui nii kaugel, kus me esimist kaewasime.

Kuis nii kaugel, kui kaugel on aeg, kus me ühel selgel ilisel sügisepäewal, nowembripäikesel jõuetul, tahwatanud paistel neid anda kandtime. Neid, kes nii kergelt revolutsiooni-kangelaste surma warisewad, kes nii waluta laugesid nagu lehed, mis puudelt libisewad.

Ja siis tuli talw, talw mil walge lumi maha ei tulnud: talw, mil lumi purpurina elkis inimesewereest, mis ta peal walati.

Jaanuaripäewad tulid, kus sajad proletaarlaste Berliinis maha tapeti, kus Karl Liebknecht ja Rosa Luxemburg ära tapeti argade käsuandjate argade teenrite poolt. Surmatants käis läbi terve Saksamaa, mis Breemenis ja Braunschweigis, Keimi maakonnas ja Halles, Ulem-Sileesias ja Rest-Saksamaal proletaarlasti maha niitis: see oli Moskwa ja tema poolt juhitud wastarevolutsiooni metsik, neetud kari, kes Saksamaad äbistas, kes Saksaproletaarlasti äwitas.

Ja jällegi Berliin. Mitte enam sajad ei leidnud surma nagu märtsipäiwil, nüüd pidid tuhanded langema. „Süütud peawad ühes süüdlastega kannatama“, selle 1914. a. sõjapidamise

põhialuse järgi talitab Moskwa, kui ta Saksat übbliki maha surub.

Saksa proletariaadil oli raske aeg. Tal nõretasid tuhanded aawad, revolutsioon näis weres lämbuwat.

Uga nagu leed, mis tuha all õgub, löi ta ikka jälle lõkkele, ja alati oli see wana revolutsioon järjeft uuel kujul.

Seft proletariaat õppis edasi. Ta õppis et revolutsioon ei ole mitte lõbutsew kättimine, waid irmus, piirita jõudu pingutaw eitlemine, kus iiglaste lahingut lõõwad; ta õppis ja akkas aru saama, et revolutsioonil ainult üks pääsetee on olemas, ja see on rahwaukade kogumine ning wainuastamine kommunistlike nõukogudewabarriigi mättes.

Eugen Levine (Löwinee) kuulutas seda tõtt; ei mitte palawates sõnades, waid oma südamewerega, mis ta selle tõe eest walas. Tema oli see, kes manifestes ja viatas, kui Münchenis nõukogudemõttega wälja tuldi, mis mitte ei olnud ulkade waimlike walmimise wili, waid kitsilusesse sattunud juhtide wii-manekatsje.

Ta wõttis kanda nende juhtide, niisama ka ekfiteele wiidud ulkade pilget ja teotust. Ja

siis kui ulgad ekfinault seisatasid ja enam õiget teed ei teadnud, näitas ta neile tuhu tee wiib, teades et nüüd weel aeg ei ole seda teed käia. Tema teadis et kes seda teed läheb, peab surema, ja walis selle tee.

Ta läks kui kangelane ja suri kangelasena. Prokurör eitist talle argtuft ette; wast säherdune prokurör, kes sõjas tuhanded soldatid surma saatis, et iseendale kujukil staabis warjul istudes raudristi saada.

See valitsus, kes isegi ncegrite abil Müncheni proletarlasti tappis, andis käsu teda, seda „wõõra-maalast“ maha lasta.

Eugen Leviné ihu suutsid nad anda miia. Aga mõte mis temas elutses, mõte millele ta elas, see jääb. Ta üüden ääl ei kõla asjata;

ergutawalt, äratawalt tungiwad ta wiimased sõnad sõprade juure, kohutawalt nagu pasunataja kostawad nad timukatele:

„Elagu üleilmiline revolutsioon!“

„Kommunistil. Intern.“ nr 6 1919.

K. W. J.

Nikolai Tolmatshew.

28. mail s. a. langes kangelasena wäeriuual (lahingus „Punaste mägede“ [Красные Горы] küla all) s. Nikolai Tolmatshew. Alles siis kui kõik padrunid tühja lastud, andis ta wiimase kuuli iseendale, et mitte waenlaste kätte langeda.

Ta oli kõigest 23 aastat wana Noore üliõpilasena astus ta 1913. aastal proletarilise partei ridadesse. Sellest ajast peale ei lahkunud ta filmapilgulski klassiwõitluse eesliinilt. Ta elas ja kaswas selles võitluses, andis sellele oma rikka loomuse terve jõu.

Tmesapanemise-wäärt ergalt mõistis ta tabada selle võitluse suurt mõtet ja teda neile lähedaks teha, kellele ta tema üle kõneles, teda ta offikalisele teele kutsus. Ta oli kodanlisest perekonnast pärit, aga tööliste seas ta lähemal, oli neile omasem kui paljudele omaatele.

Temast saadi sellepärast poole sõna pealt aru, et ta aimult seda rääkis mis ta südames tundis, mille eest ta alati walmis oli oma elu andma ilma nurinata, ilma etteieteta, ilma kahjatseteta, — rõõmsa teadmisega et ta selle ohwardab tööraha wabastamiseks. Tööliste põrandaaluses ringkonnas tundis kõik ästi s. „Wassililt“. Alataja jooksis ta proklamatsioonidest täis tuubitud taskudega

politseisje ennaft näitama ja tõttas sealsamas ühelt salatoosolekult teise.

1916. aastal oli ta juba Peterburi komitee täidesaatwa kollegiumi tähtsam tööline, oli agitator, organisaator ja keelatud „Proletariaadi Hääl“ (Пролетарский Голос) toimetaja. Sõda ei tulnud talle mitte ootamata. Ta oli üks neist wähestest, kes sedamaid tööliste-ulladesse lätsid revolutsioonile kutsuwa kaine, julge sõnaga ja protestimawaldamisega sõja wasta.

Enne revolutsiooni ja tormistel weebruari-märtsipäiwil kadus mu noor sõber Koolja pea-laeni revolutsioonilisesse looduse-walda. Uulitsal pragises püssilaskmine, kähistafid kuulipildujad, — wana lagunes, uulits üüdis ja Nikolai jooksis kuuliderahe all nagu joobnult waba elu uuest rõõmuse.

Revolutsioon mõitis isemalitsuse,

aga püsima jäi kodanlus, — Koolja kadus endistwiisi tehastesse, jooksis wõõda miitinguid ja koosolekuid ja kogus jõudusid uueks võitluseks.

21. aprillil on Mitjukowi provokatsiooniline wäljakutse. Arksamad tööliised ja soldatid nõuawad nõukogudewalitsust. Uulitsatel ja kagedatel weereb inimestelaene: tööliised, soldatid reas —

iga tehas oma punasekaardiga. Nikolai leiab ead nõu kuidas pea iga wiie minuti järele üles astuda.

Peale aprillikuu üleparteilise konverentsi sõidab Koolja oma kodukohta Uurali. Seal töötas ta juba 1916. aasta kewadel Werhne-Issetski tehases Ekaterinburi all. Ta võtab lõpmata kaugeid rändamisi mööda tehaseid ette, mis metsanurkades maha on jäetud. Igalpool on ta oma inimene. Teda ustakse. Teada on et ta asjale truuts jääb. Peale selle sattub ta väikekodanlikku keskkonda Permi. Siin on meele- ehitlik võitlus kokkuleppemeeestega. Peagi saab ta kõige meeldivamats kõnelejaks soldatitemiitn- gutel. Ta töötab ühes N. G. Beloborodowiga ajalehes „Proletariaadi Sipp“ (Пролетарское Знамя).

Dktoobrirevolutsioon võidab ka Permis. Lühike- seks ajaks sõidab Koolja Peterburisse, asutawa- kogu liikmena Uurali poolt. Pöörab jälle tagasi — ja läheb sedamaid mäeosa komisarina Drenburi rohilaantesse, et Duutowi vastarewo- lutsiooniliste bandidega võidelda. Waewalt jõuab ta sellelt teekonnalt tagasi, seal sattub ta uueste wäerinnale — seekord sõtta tšehho-slowak- kidega.

Wõitlus on raske. Uural jookseb wereft tühjaks. Koolja on froudil, Koolja on tehas- tes: „Kõik jõud lahingurinda!“. . . Ja pro- letaarlised jõud walguwad suurte-ultadena sõja- wäljale. Selle kangelasemeelse võitluse päewad, kus Uurali tödlised eitlesid, ei unune kunagi mu meelest. Need päewad — mitu kuud! —

terwe see aeg elasin ma Kooljaga koos ja õp- pisin temast aru saama.

Ta ütles jägedaste:

— Sa tead: meie ei wõi teistii kui wõita!

— Meie waenlaste wõit oleks terve inim- konna surm. Werises võitluses sünnib uus ühiskond. See sünnib tugewana, jõulise ja ta wõidab surma ära.

Sõjawägi kasvab, Koolja teostas ta mobili- satsiooni, töötas wäsimatalt partisaanisalkade üm- berloomise kallal, et neid organiseeritud lahingu- polkudeks muuta. Ta oli igalpool, kus tarwis läks julgustawat sõna, tugewat kätt, wanlumata meelt.

Ta seadis poliitikalise töö sõjawäes kindlale alusele. Ta töötas ridades, kui see tugewa waenlase ees taganes, aga wõitu Koltshaki üle poleks nii ootamata kiirelt kätte saadud, kui seda eeltööd poleks olnud.

Märtsikuul sõitis ta 8-le parteikongressile 3. armee esitajana, sealt saatis teda keskkomitee Peterburisse kihutuse- ja aridusetööle punases- sõjawäes.

Üürife aeg elas ta „rahuseisukorras“ ja töttas rõõmuga wäerinnale niipea kui esimine teade punase Peterburi ädaohu kohta tuli.

Ta suri nagu revolutsiooni aus soldat.

Plus, proletariaadile kallid elu murdus ta kõrgemal õitseajal.

Ta weri koputab meie südame pihta.

Ta elu oli alaline võitlus.

Ta surm on tuline üie võitlusele.

„Kom Intern.“

G. Safarow.

Eesti kütid eelrinnal.

Hugo Wilbach.

Mõni aeg tagasi olid Samburgis kommunistide matused, keda walged metsalised oma lühike-ajalise „walitsuse“ ajal ära uktsid. Nende seas maeti maha ka tuntud Narwa parteitegelane s. Hugo Wilbach.

Enn Wilbach oli tööline läbi ja läbi terve oma ilmawaate poolest. Enne weebruarirewo- lutsiooni töötas ta ulk aastaid Kreenholmi wabrikus töölisena. Ju warakult alkas ta kirjandust uurima, õppis iseära- lise usinusega töörahwa ilmawaadet, sotsiaal- janduslisi ja poliitika- küsimusi tundma. Suurte raskustega wälja püü- des pimeduseunest, kus ka tuhanded teda üm- britsewad tööseltsilised suikusid, aridusewal- guse, laialisema poliitikalise silmaringi poole, wõttis kadunu tegewalt osa Narwa esperantis- tidegrupe ja Rahwa- ariduse seltsi tööst, kus juuremalt osalt tööliised liikmeteks olid. Igem töötas ta pealeselle veel Narwa raiooni kuu- tööliste = ametiühisuses. Nimetatud seltsid olid tsaariaegus Narwa ain- sad „põrandapealsed“ töölisteorganisatsioonid.

1909. a. puutus s. W. Narwa põranda- aluste parteitegelastega kokku (siis veel Wen. sots.-dem. tööliste par- tei). Selleaegsed parteiseltsilised mäletawad, mis- jugustes tingimistes sel ajal parteitööd tuli teha, kus organisatsioon ruumi- ja rahapuuduse ja muude wiletsuste all ägas, kuna igas nurgas politsei ja fandarimid ilksid ja nuuskisid. Meid oli wähe, aga jelleest olime üksmeelsed. Ja s. Wilbach sai meie põrandaaluse komitee truimaks liikmeks. Ennast- salgawalt töötades wõttis ta osa koosolekute ja parteiliste „teedhate“ organiseerimisest, kirjan- duse muresemisest, laotas tööliste seas laiali töö- rahwa ajalehte ja kirjandust, aitas kaaja lendlehtede trükkimises jne. Teda walitsime komitee kassaoibjaks.

Kui Narwa Rahwaariduse selts meie parteilise enamuse mõju alla wõeti, töötas seal kadunu wäsimatalt eesiseisusliikmena ja kassaoibjana.

Peale weebruarirewolutsiooni, kui meie partei legaalselt muutus, oli W. tütt aega Narwa parteikomitee kassaoibjaks ja töötas mitmes töö- listeorganisatsioonis. Saksja okupatsiooni ajal oli ta wahetpidamata Narwas, Narwa komitee kohustusel uneste põranda all töötades. Matuse aega enne meie wägede Narwa tulekut (1918. a.) wõeti kadunu Saksja salapolitsei poolt kinni ja oiti Siwani pool kindluses wahi all, kust teda

punased-wäed wabas- tasid. Pealeselle waliti W. uneste Narwa par- teikomiteesse. Kui wal- ged bandes teist korda Narwa tungisid, ei wõinud ta enam muidugi sinna jääda ja taga- nes ühes punastega Samburgi, kus ta wiletsa terwise peale waata- mata Gesti töörahwa kommuuna esituse juu- res agitaatorina tegew oli. Punaste tagane- misel Samburgist ei suut- nud seltsimees parajal filmapilgul taganeda ja jäi walgete tinukate käppade alla, kus teda surmaw oop ootas: ilma armuta piinatuna lahtus ta igawesele unele...

Wlati lihtne ja waike, leidis kadunu seltsiliste poolt jägawat lugupidamist ja armastust, kui sooja ja osawõtliku iningega inimene ja kind-

laste usaldatav seltsimees, kes mitte ühesigi üles- andest ära ei ütelnud, oli see kui riskeeriw.

Enn Wilbach'i wiimsed sõnad olid, kui ta ise oli omale nõbri kaela tõmmanud, mis esimisel korral katki rebenes: „Reedus rõhujatele ja au langenutele!“... Naifele jättis ta wangitotta kirja, kus ta muuseas kirjutab: „Raswata mu poega, õpeta teda Karl Marksi tundma ja ära unusta meie waen- lasi!“

Sgawene mälestus ausaste langenud wõitlejale!

Grupe Narwa tsaariaegseid põrandaaluseid kommunistide.

Peterburis, 7. XI 19.

Narwa Kiir.

J. Käsperiti mälestustest.

(Lõpp.)

11. „Narwa Kiir“.

„Kiire“ kinnipanemisel jäime raskesse seisukorda. Kõik meie vastutavad toimetajad olid läbi, uust polnud. „Narwa Kiire“ vastutava toimetaja kinnitamine võttis kahe nädalat aega, lehe 1. nr ilmus 14. septembril. Leht ilmus 2 korda nädalas. Sadusid lehte meie trükitöölised Franzdorfi trükitojas; efiti kahe lehekülge, siis trükiti lehe üks pool ära, pandi ladu ära ja laoti teist kahte lehekülge. Kõik seal trükitojas tähti ei olnud.

Et ma „Kiire“ tegelik viimast aega ka wormiline väljaandja olin, olin sunnitud uue lehe juurest eemale jääma. Politsei oletas võinud seletada, et see kinnipandud ajalehe jatkamine on, kui tema väljaandja uue lehe juures tööl on, ja oletas uue lehe kinni pannud. Kõik mõlema lehe kirjandus ja raamatupidamine tuli lahuse pidada; endise kontori ruumidesse ei saanud kah asuda. Kuna meil ainult üks vastutav toimetaja oli, otsustasime seda teha mida me enamalt ei sõandanud, nimelt lehe üleüldist tooni ühtlustada. nõnda et ühikud teravad lohad ära jääksid, mille eest meid tänini peaaesjalikult karistati. Kuna meie toimetuse liikmete ulgas aga si J. Elbe sääraste teguvuse vastu oli, otustas „Narwa Sõna“ juhatus, et sellest otusest temale mitte teatada, kuna otuse läbiviimine si Annelde ja minu ooteks jäeti, nii et ükski käsitäri ilma meie lubata ladumisele ei tohtinud minna.

Varsti alles aga si J. Elbe aru nõudma, mis pärast tema kirjatööd ära muudetakse. Selle peale vastas „N. S.“ juhatus, et see tema asi on ja et ta seda abinõu sellepärast tarvitama on sunnitud, et lehte teismajäämise eest oida. Elbe protesteeris sarnase teguviisi vastu ja seletas, et tema „N. Sõna“ osanikkude loogu poole edasi kaebab jne. „N. S.“ osanikkude üleüldisel koosolekul 6. oktoobril liikati aga tema protest tagasi. Aga ta ei eitud siiski meelt. Nädalavahetuse peale koosolekul tahtis ta salaja ühte kirjutükki lehte panna, milles si Annelde laimati, si G. Böcker aga seda kirjutükki lehte ei lastnud. Tuli kokkupõrkamine, mille arutamisel jagu uust „N. S.“ juhatuse liikmetest (kõik Narvast) end asjaarutamistest lahti ütlesid. ettepannes teistele toimetuse liikmetele, kes Anneldega ühinesid, si Anneldele si Elbega ära leppida, muidu võida leht parem kinni jääda. Toimetuse ei olnud sellega nõus ja seletas, et tema „Kiir“ kinni ei laste jääda ja lehte ilma Elbega edasi annab; kuna aga „N. S.“ juhatuse enamuse erapooletu ehit toimetuse vastu oli, kaebas ta „Narwa Sõna“ osanikkude loogule. Peterburi, selle järel aga ka teiste linnade osanikud arutasid lohtadel asja läbi, otustasid juhatust ära astunuks lugeda ja uut valida, mitte enam Narwa seltsilistest ühti nagu seni, vaid ka teiste linnade ehitajatest. See uus juhatuse astus 3. nov. Narvas kokku, kütis toimetuse teguviisi lehe edastandmise asjus eaks ja pani si Elbele ette juhatusele teatada, milles tema si J. Annelde süüdistas. J. C. vastas, et tema seda juhatust „seaduslikuks“ ei tunnista ja sellepärast tema liikmetega, kui need seda soomivad ainult, „eramiisil“ rääkida võib. Sarnast vastust saades ei jäänud juhatusel muud üle kui koosolekul lõpetada.

J. Elbe püüdis meel igastuguste septistustega mõnele meist isiklikult auku kaevata. Muuseas süüdistas ta mind, et ma oma käes olevat ühis-

fonna raha raisanud olla; „Narwa Sõna“ rewisjonikomisjon lükkas aga selle süüdistuse ümber.

Si J. Anneldega ei saanud tema kokku leppida „wõimude“ kiikimise pärast. Seda minu mäidet tõendas muuseas kunagi tema poolt si J. Anneldele öeldud lause: „Mina olin siis juba ajalehetoimetaja, kui teie alles ainult korterikiikimise üle kirjutastite.“

Mõne aja oli K. Elbe meel Narvas, sihtas toimetuse vastu „Narwa Sõna“ osanikkude ulgas, aga siin ta omale palju kaafatundjaid ei leidnud. Siit rändas ta mujale, katkus seal, muuseas Tallinnas, samas asjas õnne, ei leidnud aga seal kedagi peale August Kasträ, kes „T. T.“ 1914. a. jaanuaris mõnituskirja „Kiire“ tegelaste kohta avaldas, mis aga kiiga üleüldine, ilma ühegi teed asja peale juhatamiseta oli. K. Elbe ja M. Kasträ vahelord oli waremalt waenuline, nüüd aga ühendas neid ühine vihawaen „Narwa meeste“ vastu. J. Elbel oli kõige lõpuks siiski õnn oma kirjatükki, mida ta „Kiire“ ei saanud mahutada, trükitis nõha. Nimelt siis kui ta ilma sõjaajal ühe väikese kildonna Narwa ärimehete poost väljaantava turulche „Narwa Elu“ toimetuse liikmeks astus. See kildonnakene eitis aga oma walulapse peale käega, kui leht ärikselt puudujääki andma allas. Sesti lohanluse töölisteingeõngitsemise ajaloois oli aga see järf Narwas ehit wast mitte wähe ma tähtsusega, kui „Wirulase“ toimetamine töölistekirjanikkude poolt Tallinnas (kus Elbe jt lohanlist ajalehte töölisteleheks katkusid muuta).

Peale sarnaste nägelmiste ja tatistuste tuli meil endiselt politsei kohtuuruirja Krukowski ja kohtudega wõidelda. „Narwa Kiire“ väljaandjaks ja kontori juhatajaks oli J. Ludm. Loorberg, wastutawateks toimetajateks si M. Puusepp ja M. Reinberg. Mõlemad langeid mitu korda administratiivse trahwide ja kohtu alla; si Puuseppal tuli pite-mat aega wängis istuda.

Nimetamisewäärt on weel „Narwa Kiire“ asjus nõudmine, mida Narwa politseimeister trükitojasomanikkule Franzdorffile ette pani, et lehe ühest nrst (mille 1. ja 4. lehekülge trükitojasomanik ilma meie teadmata, politseikõik, eelteenorile saatis) kirjutükki wälja jäetaks, ähwarduse all, et leht muidu kohtu kätte antakse. Selle asjaolu kohta nõudis omaajal sots-dem. fraktsioon riigimõikogus aru. Teine nimetamisewäärt asi oli juhtumine lehe 1. nriga, mille eesotsas nime järel „Marxistiline töörahwaajaleht“ seisis. Politsei korjas lehe ära, seletades et meil luba ei olewat marxistilist lehte wälja anda; töölistelehe vastu üleüldiselt neil „midagi ei olewat“, küll aga marxistilise töörahwaajalehe vastu. Et mitte ajalehe numbrid järjeft ära ei korjataks, panime lehe etteotsa 2. nrst peale: „... töörahwaajaleht“.

„Kiire“ väljaandmisel, kus leht korralikult 3 korda nädalas wälja tuli, tõusis lehe lugejate arv alatafa, sellega ühes ka lehe sisetulekud. Küll ei kahanenud nüüd lehe lugejate arv, aga lehe väljaandmise kulud tõuswad. Lehe wilets trükk ja korratu ilmumine kaotas ufalduse lehe vastu; ka äriksite kuulususte sisetulekud wähenesid märksa. Seis andis põhjust ka tööloude kirjeldused, mis juba ühte, juba teist kohalist ärimeest ehit äriafu-tust puudutasid. Ka ülf seltsliisi, kes lehe wormiliste wastutawate toimetajate na wängis waewlesid ja leha mete ühes nende pretendadega jõudumööda

aidata püüdfime, tegid omajagu kulusid. Kõik see mõjus sedawõrd, et 1. detsembrist lehe inda 3 kop. peale pidine tõstma. Lehe alvats äriliseks seisuks korra mõjus tuntawalt veel see, et lehel korraldada äritalitust ja raamatupidamist raske oli pidada, iseäranis siis kui mind 5. novembril 1913. a. kohtu-uurija Krukowski poolt wangistati.

12. „Rahwa Sõna“ peakoosolek 6. oktoobril 1913. a.

Üheksa kuu jookkul ei saanud meie ühtgi „Rahwa Sõna“ peakoosolekut ära pidada, peaaegselt raskuste pärast, mida sel ajal iga pöran aaluse koosoleku korraldamine tekitas. Otsustasime seda koosolekut Peterburis ära pidada, kus ulgalise tööliste liikumise tõttu politsei oma nuuskurite ja promofaatorite karja peale vaatamata abitum oli kui mujal. Sellele koosolekule pidid peale „Rahwa Sõna“ osanikkude ehtajate ja juuremate Tallinna wabrikute ja „paljude“ ehtajad ilmuma. See näitab meie seltsiliste mõju kaswamist Tallinnas.

Tõuget selleks andis omajagu meie kasuks lõppenud wabekohtu-jant „Kiire“ ja „L. L.“ wabel. Politsei ehtiteele minimeks üürisime „Woitlesas“ 13. okt. peale saali „R. S.“ peakoosolekuteks, mille üle ka lehes märkus seisis. 6. oktoobril ilm. ühtis Peterburi, Suukowski 6. toimetuse poolt seltsilised J. Anwelt, J. Elbe ja mina, Tallinnast „R. S.“ osanikkude poolt J. Salmann, Dwiigateli tööliste poolt M. Laius, Luheri wabriku tööliste poolt Suurkast (iljem kui promofaator paljastatud), Narwa „R. S.“ osanikkude poolt J. Kopti ja teised, Peterburi „R. S.“ osanikkude poolt S. Alaas ja W. Kingisepp. Koosoleku päewakorra peapunkt oli Tallinna seltsiliste seisukoht meie wasta. Tallinna „paljude“ ehtaja jäi tulemata, kuigi ta Peterburi oli jõudnud. Nende Tallinna seltsilistega kes koosolekul olid jõudime käielikult kokku leppida. Koosolek kestis peatijelt ommikuni; arutati veel parteitöö korraldamist Tallinnas ja mujal. Et 16. oktoober Tallinnas uksees seisis, tellisid Tallinna tööliste ehtajad W. Kingiseppa nende lehe teksti seks päewaks aidata kokku seada. See leheleht kirjutati sealjamas.

Dõsel wasta 11. okt. pandi Tallinnas ulgalised finniwõtmised toime, muu seas wangistati J. Laius ja Suurkast, „paljude“ ehtaja Peterburis — Udal, J. Saks ja teised. Sandarmitel olid teated 6 okt. Peterburis ära peetud „R. S.“ koosolekust ja peaaegu kõik kes koosolekust oja wõttid olid teada; ka seda teadid nad, et seal lendlehte 16. okt. jaoks Tallinnale kokku seati; ainult koosoleku asukoha üle olid neil waleteated.

Seltsilised istusid Tallinna eeluurimisemangimajas üle kuu aja. Just päew enne nende wabastamist sain nendega kokku. Otsisime süüdlasi, aga sel korral teda ei leidnud. Iljem atati selles J. Salmanni kahtlustama, kes omalorda jälle Suurkaste kahtlustas. Kindlale otsusele ei jõutud. Peale meebuarirewolutsiooni tuli ilmsiks, et neli inimest Tallinnas sel ajal sandarmivalitsufega tegemist tegid ja temale teateid muretsejend nende seast, kes 6 okt. koosolekust teadid: J. Salmann, Suurkast, Sinka, S. Würst; järielikult, ülesandja pidi keegi nendest olema, aga kes nimelt, pole tänapäewani selgeks tehtud.

Kuigi seltsilised wabastati, polnud nende asti veel lõppenud. Weebuarikuul 1914 saadeti muude seas J. Saks, Udal, Suurkast, M. Laius, D. Kästas ja W. Kingisepp tabeks aastaks maalt wälja. Nijemalt, ilma sõja ajal, suurendati J. D. Kästase trahwitaega.

13. Oma trükikoja korraldamine.

Sel puhul kui Minise trükikoda juba meie kulul ära tellitud eestikeelsest kirjast lahti ütles, ei jäänud

meil muud abinõu kui pöörata J. Tenisoni poole, kel trükikoja luba olemas, palmega et ta lubaks meid tema nimel ja meie kulul trükikoda üles seada. Luba saime. Endise „Kiire“ toimetajeruumid Sohwi uul. Tuisku majas panime kobe trükikoja alla kinni; juba äratellitud kirjad tellisime J. Tenisoni nimel, seadime ka muu materjali nimekirja kokku, mida lehe trükimiseks ädaste waja. Peterburist laenasime seltsiliste käest 200 rub. a käirahaks kirjade tellimisel, mis lehe jaoks umbes 1000 rbl maksma pidi minema. Kirjad pidid umbes kuu poolteise pärast kohale jõudma. Mufatime Baltimaa eraseaduse põhjal trükikoja osaiühisuse ja aifasime osanikka ostima. Kuu ajaga oli waja 800 rubla leida. Meie lähemad kaastegelased Narwa töölistest olid need, kes meile seda raha osalt oma, osalt oma lägemate tuttawate käest kokku tõiwad.

Trükikoja osamaks oli 100 rubla. Selleks ajaks kui kirjad wafalis, oli meil ka nõuetaw summa koos. Wabepeal olid ka muud trükikoja sissejeadeks tarwilised asjad walmis tehtud ja 1. novembrist 1913 algas meil töö oma trükikojas. Meie leht wõis jälle kolm korda nädalas ilmuda, olgugi et meil veel trükimasinat ei olnud. Meie ladustime lehe oma trükikojas ära, wiisime siis wantri wõi telguga mujale trükimiseks. Lehte tuli trükkiida K. Anweldi eht Franzdorfi trükikojas, muidugi ea inna eest.

Jäi veel aga üts küsimus ära otsustada, kõige raskem, ja see oli trükimasina muretsemine. Käisime Peterburis masinat (tiirpreffi) waatamas ja ostime ta 2700 rbl eest. Masin pidi, kuigi pisut wana, siiski kaunis kergeste käim, ja peale mootori, mida meie veel muretseada ei jõudnud, pidi ta kaunis kergelt ka käitsi ümberaetaw olema. Alles Narwas leidisime et ta ümberajamine liiga raske oli, milleks wähemalt 6 töölist ametisse waja oli panna, kellest 2 meest ratast ümber ajasid ja neli puhkafid. Sarnast masinat ülewal pidada käis meil üle jõu. Sellepärast leppisime wabrikuga kust masina muretsemine kokku ja saime teie masina 3000 rubla eest; juure tuli veel kahe masina edasi-tagasi wedu ja ülespanemine, kuna wana loagu tagasi wõeti. Saine masina, mis kahe mehe ümberajamisel kergeste käis. Selle masina seadime üles endise M. Wõderi trükikoja ruumides Westermalli uul. Masina muretsemine tingimistel et 1/3 rahaga ja muu summa weskiltega makstakse, mida meie iga kuu, 1 1/2 aasta jookkul, wälja pidime lunastama.

Sularaha saime kokku uutelt osanikkudelt, keda wabepeal juure olime wõitnud. Kuid lugu masina wabetamisega tekitas meie osanikkude ulgas pahameelt, kuna trükikoda algul ta dividendi ei saanud maksta. Mai kuus 1914 ulatas meie osaiühisuse puudujääk juba üle 600 rubla. Kõik meie üübed, uusi osanikka sedawõrd juure wõita et 1000 rubla kokku saada, mille eest meie siis umbes 3000 rubla wäärtuses kirjafid (muu oja järelmaksuga) juure oleksime jõudnud muretseada, mille tõttu trükikoda teisi töõfid teha ja ennast tasa teenima oleks wõinud akata, läkfiwad nurja. Lehe trükimine läks aga ulga kallimaks kui enne. Selle juure tuli veel igatuune ärimisel. Ja trükikoja asti ei toonud meile mitte ainult uusi muretseid, waid ka uusi kulusid laela. Opanitud jäiwad üksikõikseks. Ra trükitöölistega oli sel alal sefeldusi, et nendele mitte punktipeal igal laupäewal kell 3 palka maksta ei saanud. Laenasime trükikoja raha lehe summadest; kuna lehel aga omal alaline raba-kirikus oli, ei wõinud see kuu kasta, ja lugu lõppes sellega et 1914. a. nelipühi laupäewal tööliste palk trükikojas maksmata jäi ja nimeline trükikojaomanik J. Tenison sunnitud oli trükikoda kinni panema, „Kiir“ aga alles kuu aja pärast

nädalalehena edasi võis ilmuda kuni ta ilmaõja algul suluti.

Wahepeal oli üks osanikkudest otsaga juba rahukohtusse jõudnud, kus ta trükikoja nimelisele omanikule S. Denissonile nõudmise ette pani, et tema osamaks tagasi maksetaks. 100-rublastest osamaksust sai ta kohtu läbi 50 rubla tagasi, kuna muu osa trükikoja puuduajaga katteks arwati.

Kuna ilmaõja algutega „Kiir“ kinni jäi, ei olnud trükikojal enam tööd. Trükikoja osanikud kogusid siis kokku, et otsustada mis trükikojaga teha. Otsustati seal trükikoda S. Denissonile jätta, kuna tema oma peale võttis jaole osanikkudele (kes tema poolt sõjse kutsutud) raha tagasi maksta. Ka oli trükikoja peal veel umbes 2500 rubla nõlgand Denissoni nimel. Meie osanikud ütlesid aga ennast oma osatähtedest lahti, kuna nende osatähtede inna (umbes 2000 rubla) üks selliline, kelle nime ma siin nimetama ei alla, oma kanda võttis.

14. Minu wangistamine ja kohtuasi.

1913. a. novembrikuul algul sain kutsesirja kohtu-uuriajat Krukowski ilmunud ühes oma isa Jürgiga, kes 59 a. wana, tunnistajana 4. ssp tema juure. Sinna toodi wahiall s. Ed. Tabba. Temole pandi minu ja isa peale näidates küsimine ette, kumb nendest teda „Kiire“ wäsitawata toimetaja ametisse palkas. Tema näitas minu peale. Lasti isa minema; minule teatati aga, et mind järgmisel päewal täiendawalt üle kuulatakse ja ma selle tarwis tagasi pean tulema. Mul oli juba peaaegu selge, et mind kinni tahetakse wõtta, et mind wõib olla pikemaajaline wangistus ootab.

Lästin järgmisel päewal kohtu-uuriaja juure. Ta alkas mult pärima, kelle kirjutatud wõi tõlgitud oli 30. aprillil lehes ilmunud Saksamaa s.-d. partei üleskute 1. maiks. Ma wastasin, et ma lehe toimetuses ei tööta ja et skulifiselt see wastutawa toimetaja asi on. Krukowski wastas, et meie n.n. „wastutawate toimetajate“ eest seda taladuses oitakse kes lehes kirjutawad, et meie küllalt juba seabust nartinud olla jne, nüüd aga olla loog täis. Ta teatas mulle, et ma seniks arreteeritud olen kuni kohus minu asja läbi maatab. Palusin teda minule summa määrata, mille eest ma eeluurimise ajaks wabaks wõin saada. Ta wastas et sarnast summa ei ole ja et sarnast kurjategijat, kui mina, mingisuguse summa eest kohtuni wabastada ei saa.

Oma süüasja köidet sorides leidstin, et si Tabba oli tunnistanud, et ta millesgi muust ei tea kui et ta mingi paberi alla kirjutas, oma palga korralikult kätte on saanud ja juba kaks kuud arrestis on istunud sefamas 1. maj numbris ilmunud nelja-realise luuletuse eest. (See oli s. J. Lillienbachi salm sel puhul, et Tallinnas ülewenemaalisel karškuse-pühäl tuikujulist rinnamärkistid müüdi, mis järgmiselt täis: „Mis aitab tui, kel karškus nokas, kui sorofohwat kannab kofkas, seit wõit on itka selle pool kel kõwem noff ja monopol.“)

Sellest kes „Kiire“ toimetuses töötab, ei ütelnud Tabba enesel wähematgi aimu olemat. Selle tagajärjel wõeti mind, kui tema ametisse palkajat, kui „tegelist“ wastutawat toimetajat wastutusele.

Kohtu-uuriaja juurest toimetati mind Narwa politseiwalikuse arrestimajasse, kus mind kolme „Kiire“ wastutawa toimetaja, Ed. Tabba, Ad. Raewomägi ja M. Puusepaga ühte kongi paigutati. Arrestimaja oli must ja räpane, pistelukatest lihijew. Wangisolemist raskendas veel kõilsuguse kaelakohkuse olufega ühesolemine, kes igasugust toorest nalja tegid. Näit. esimisel ööl pandi moga-wale sellisile Puusepale paberitül kahe warba wahel ja küüdati siis põlema. Öö otsa mängiti 1. meekambriis wõrja, wangiwahid löid neile wäljast

wiina sõjse, lõrwalkambriis kinnipeetawate joodikute naisterahwastega tehtu kõige jõledamat nalja, mis otstarbeks kahe wangikambri wahel auk puuritud oli. Kahe päewa pärast aga juba saadetigi mind ühes s. Ed. Tabba ja M. Puusepaga Tallinna, eeluurimisewangimajasse.

Tallinna jõuofime õhtu ilja; meid pandi kaheaawal kättpidi raudu, seniks kui läbi linna marsšifime. Paarimehiks oli mul üks Narwa taskuwaras, kes juba mitmendat korda wangimajas.

Eeluurimisewangimaja kantseleis astus wangimaja ülema abi ette ja küsis: „Palju siin „Kiiremeht“ on.“ Kolm meest astus reast wälja.

Peale põhjaliku läbitõimise wiidi meid n.n. „surmakambriisse“. See nimetus olla sellest tulnud, et 1905 aastal jurmalemoistetud revoluffionäärid wiimase öö enne surma selles kambriis mööda saatfivad. Seda tunnistafivad raudse ukse peal wäljafriitfildatud nimed ristidega.

Siin olime mõne päewa. Siis akati meid jaotama. Mind wiidi esiofta Tallinna sellfifiliste juure, sealt aga n.n. „doppeltrelli“ kambriisse nr 8.

Siin kambriis olid peale minu: „Kiiremeht“ Ed. Tabba, M. Puusepp, Rud. Winkel, M. Hansson ja s.-r. partei asjus kohtuall olew sellfiline Parksepp.

Ühtoonilifelt läks esu, wälise ilmaga polnud meil mingisugust otsekohest ühendust olemas, isegi seda et teadnud meie, kes „Kiir“ weel ilmut wõi ei.

Pean tunnistama et see wangistus mulle osalt tawiline oli: sain siin pisut wälja puhata. Pooleteifeaastane tegewus ajalehe juures Narwas, kus närwid alati pinewil, oli küllalt raste et puhkuse järele igatseda. Ja kui ma pooleteife kuu pärast wangimajast lahufin, tundstin ennast waimlifelt tugewama kui kunagi enne.

Meie kohtuasi liifus wäheaaawal. Ei aidanud siin mingisugused jõupingutused, kõit läks sedamoodi nagu meie „faatuste“ juhtijad ette oliwad määranud. Juba Narwas nõudstin et kaks minu tunnistajat üle kuulataks, et mina kunagi „Kiire“ toimetuses tegew pole olnud. Tallinna jõudes andstin selles asjas protestikirjad Tallinna ringkonnakohtule, profurõrile ja kohtupalatifle. Wiimafel sit sain wastufe, et minu protest ühes Krukowski seletuskirjaga 30. novembril seal läbi maadatud ja tähele panemata jätud.

23. detsembril kutsuti mind ja s. Ed. Tabba wangimaja kantseleisse ja teatati meile, et wabad oleme, kuna Peterburi kohtupalati profurõr, kelle juure meie asti wahepeal juba jõudis, otfufele olla jõudnud, et meie kinnioidmine kohtuni tawilif ei ole. Meilt wõeti ainult allkiri, et meie kohtu eest kõrwale ei püia puigelda.

18. meebbruaril 1914. a. olime Peterburis, Peterburi kohtupalatis wastust andmas. Kaitfjaks oli meile partei poolt s. M. D. Sokolow määratud, kes ajanappufel selle asja kellegi Gurenwitfhi woleks andis.

Kohtuotsus oli umbes järgmine: Kuna Saksamaa s.-d. üleskute Saksamaa wasta fihitud ja sellepärast nähtawaste Wenemaa riigikorra aluseid wõnestada ei wõinud, tuleb kaebelufed kohtu poolt õigelmoistetufes lugeda.

15. Eesti töwrahwa päewaleht.

Wangistufest wabanedes ja 24. detsembril 1913. a. Narwa juures, sattufin järjekorralifile „Rahwa sõna“ peatofolele, mida seal sellamal päewal ära peeti.

Minu ärawõleku ajal oli „Narwa Kiir“, kuna karta oli et teda warsti kohtu poolt sulutakse, kinni jätud ja 1. detsembrifil 1913. a. ilmus „Rahwaleht“ kolm korda nädalas; wastutaw toimetaja oli G. Koppelas. „Rahwalehe“ paar nummert olid juba ära korjatud, kuigi Koppelas weel wabadufes

elas. Teda mõeti jaanuarikuus finni. Lehe äriiline tasapind oli veelgi madalamale vajunud kui see minu finniwõtmise puhul oli. Urvepidamist ei olnud peaaegu olemas, kõige parema tahmife peale vaatamata, mis selfilistel, kes asja juures olid, iga sammu pealt wasta paistis. Toimetuse liikmetele ei maksetud palka enam mitte rublades, wad kopitute aawal. Ja kõigi nende eitarwate nõuduste peale vaatamata olid selfilised minu äraolekul päewalehe wäljaandmise plaaniga walmis saanud. Ja „Rahwa Sõna“ peatoosolek, mis 24. det. koos, otsustas seda — jaatawalt. Ma algasin 1. jõulu-pühast peale — kihutustööd töölise päewalehe eaks. Seks otstarbeks käisin juba eelmisel suwel ära-proowitud wiisil Narwa töölise linnajoad läbi, agiteerides et töölised lehte telliksid. Detsembri lõpul ja jaanuarikuul jooksul, ainult pühapäiwiti fakes, töin lehele umbes 500 tellijat. Läbi rändafin sel wiisil Narwa Kreenholmi töölisetefarmud, uued majad Soome loğuduse maa peal ja osalt Narwa Joaoru. Otselohke ma oma endise tegewuse juure ei ajanud, sest et mul veel „Kiire“ aruanded ja arwed ära tuli lõpetada. Si Rästas ajas lehe asju edasi, kuni teda weebruurikuul pooles, mõni päew enne minu lohtuäsjä, wäljasaatmise otsus tabas, mis ajast peale jälle mina lehe äriilise asjaajamise täieste oma kätte wõtsin.

Päewalehe wäljaandmisega aga läks lugu nii. Oli eelarwe tehtud, et teda wälja anda wõimalik on kui 5000 eff. ära saab müia. Meie lugejate arwu aga nii kõrgele tõsta ei jõudnud; see oli endiselt natukene üle kolme tuhande. Pikemat aega lehele juure maksta meie ei wõinud, sefs puudus raha. Ka eelpool kirjeldatud lugu raste trükimasinaga tegi päewalehe wäljaandmise wõimataks. Peaast aga — teised linnad ei suutnud nii-palju lugejaid muurefeda, kui eelarwe järele päewalehe elusolemifeks tarwis läks ja lubatud oli. Päewaleht ilmus ainult kaks nummert, 3. ja 4. jaanuaril „Töö Hääl“ nime all, kuna „Rahwaleht“, mida kolm korda nädalas wälja kawatsesime anda, töölisele teifeks wäljaandeks pidi jääma; et aga meie järgmifelt nädalast kolm korda nädalas ilmuma lehe juure läktime, jäi selleks „Töö Hääl“.

Töölise päewalehe mõte oli sellega kui enne-aeagne ajutifelt kõrwale jäetud. Teda teostafime alles peale weebruurirewolutsiooni, kus esimine Eesti töölise päewaleht „Kiir“ 18. märtsil 1917. a. Tallinnas ilmuma aftas.

Weel muudgi plaanif oli, mida me sel korral teostada ei saanud. Tähelepanemifewärilifem neist oli Pärnu Waldhofi wabrikuf selfiliste plaan, seal-famas uuest-aastast tööliselehte wälja anda, mille kolm esimist külge Narwas, neljandat lehetülge aga Pärnus pidi trükutama. Meie olefime teda wististe teostanud, kui meie Narwas lehte korralikult wälja olefime saanud anda.

16. „Töö Hääl“, „Töö Kiir“ ja „Töölise Sõna“.

„Töö Hääl“ wastutawateks toimetajateks olid selfilised: 1) Ar. Sild, keda aiguse põhjusel weebruari algufel ametifst tuli wabastada ja kellele ühe „auteotuse“ eest ainult 10 päewa aresti mõisteti; 2) W. Sirel, Narwa liwitööliline, kes mitu kuud wangimajas mööda saatis; 3) „Kiire“ wastutaw toimetaja Ed. Tabba, kes wangifst lahsti saades, uueste enese wabaduse kaalu peale pani, mitu kuud administratiwifst wangifstust saades; 4) „Kiire“ wastutaw toimetaja N. Arm, kes mõne päewa wastutaw toimetaja oli, kuni uus selleks kinnitati, ja 5) Ed. Sawiaut, kes 129 § järele wastutusele wõeti ja kellele peale selle kuus korda 3 kuud trahmi mõisteti, üleskufsete awaldamise eest „Brawda“ ja „Kiire“ 2-aastase juubeli puhul töörahmajalehe põhjuuskapitaliks rahakorjandufi toime panna,

Geepool ülesloetud kolm esimist selfilist kandfid nende peale pandud trahwid ära, mitte aga J. Ed. Sawiaut, kuna aga N. Armil trahwifst polnud. Kuna Sawiautuf politifst kodunt kätte ei saanud, pandi kaks politifseiniku maja juure wahiti, kes ööd kui päewad teda koju ootaswad. Tuldi meie juure toimetusesse nõudma, et meie ta wälja annaks. Meie seletafime et Sawiaut iga päew toimetuses käib, mille tõenduseks lauafahitlifst wälja tõime wäljaantud „Töö Hääl“ numbrid, mis tema oma käega alla kirjutatud. Lubafime temale delta et ta politifseisse fise astuks, kui ta tuleb. Seda janti ajafime politifseiga umbes kaks nädalat, uueste seletades, et Sawiaut ife juha meie ees lubas politifseisse tulla ja meie täieste arusaamataks jääb, mifst ta meid sel kombel petab ja politifst pahandab. Politifst kannatus kattes ja ta pani lehe ametifsele wäljaandjale J. Salme Raamatufle nõudmife ette, et ta wiibimata Sawiautuf asukoha kätte juhataks, et wastafel korral ta ife, kui kurjatigija warjaja finni wõtaks. Raamatuf ei jäänud muud teha kui politifsele teatada, et ta lehe seisma paneb. „Töö Hääl“ suluti ametifstult paar nädalat iljem. Põhjuseft oli 1. mai puhul ilmunud J. W. Wõölmanni kirjatult Internatfonaali 50. aastapäewa puhul.

Mis sai aga Sawiautuf? Sel ajal kui tema nimi veel Narwas ilmuma ajalehele all seifis, oli Sawiaut juba mõne päewa Ekfingis, sealsete selfiliste korraldusel omale tööd otfimas. Meil oli terve pakk tema poolt alla kirjutatud walget ajalehe-paberit tagawaraks. Mifasti tema 6 kolmekuulifst aresti — 18 kuud ja 129. § on ta tänapäewani Wene tsaarivalitsufesele „wõlg“.

Ules lugeda kõiki lugufid, kus meie politifstid „Kiire“ juures tüsfama pidime, läheks pikale. Ainult paar lugu weel. Ühel päewal astub priistaw toimetusesse — lehte ära korjama. Talle näidatakse laual olewa wäifse uniku peale, kus 7 effem-plari, ja seletatakse, et see kõik on, mis tänafeft lehest jarel. Teine suurem lehepakk seifab seal-famas laual; tüsfimife peale, mis fee on; wastatakse, et need wanad lehed on. Ja politifseinik on sedawõrt wifafas, et selle lehe pati peale filma ei eida. Teine lord jälle andfin umbes 70 eff. lehte ära, nagu poleks rohkem olemasgi. Minu kõnelemine politifseinikuga selles asjas sünnib esmifes toas, kuna tagatoas kaks poifstest, kes lehte pakivad, lõbusaste wilistamata ja kätsewad. Politifseinik istub laua ääre protokollif kirjutama, küljega toa ukse poole, kus poifstesed oma tööd edast teewad. Mina algan mööda tuba käimif, et wähegi poifsteste lärmi sumbutada. Korraga awaneb tagatoa uks ja poifstene, selfililine Aleff. Raudfep, astub wälja, lehepakk lal, lohtu ja kaob kiireste ukse wahel tagast. Käratsemine ja wilistamine lõppeb ja peale politifseiniku lahkumifst teatatakse mulle, et lehepakid, mis posti saata waja (umbes 2000 eff.), kõik läbi akna wälja ja feldrifse on toimetatud.

Bean weel tähendada, et ühtegi korda politifst lehe ärakorjamise juures meilt üle 100—200 eff. lehte kätte ei saanud. Sellepoolest oli Narwa politifst otse eeskujuline „lord“ ife. Seht ilmus ööfel kella 10—12 wahel ja sai trükiloja poolst lohe politifseisse toimetatud. Tienfiori lohusel täifga ametnik ilmus aga alles kella 8 ajal ommikul ametifse ja asus fhis ööfel toodud lehti uurima. Mitte warem kui kell 11—12 teifpäämal tuldi fhis lehti ära korjama. Meie saafime aga lehe raudteel juba kella 1—2 wahel ööfel Narwast minema, postimajasfe kella 5—6 ommikul, kuna wiimane kohaline lehekandja umbes kell 7—8 ommikul talituseft lahkus. Näredawalt, sel ajal kui lehte ära tuldi korjama, olid lehepakid raudteel juba Tall-

linna ja Tartusse jõudnud, postipakid olid ka juba kinni pandud ja osalt postirongisgi. Na meie poliitsei kunagi, peale paari korra, posti peal lehte offimas ei käinud, sellest rääkimata et talle nähtavaste meelegi ei tulnud ringitelegrammidega lehenumbriid kohalistes postikontorites kinni akata pidama, nagu seda Peterburi poliitsei „Brawda“ ja teiste töölislehtede asjus tegi.

„Töö Riire“ 4 esimist nummert ilmus enne nelipühil. Sel pool kirjeldatud trükikoja finniäägi pärast ei ilmunud leht uueste enne kui juunituu lõpul, see fford nädalalehena, nii et viimane, 8. nummer enne ilma sõja algust, 13. juulil välja tuli. „Töö Riire“ makstutawad toimetajad, Marie Blau ja M. Dreial said mõlemad mitu kuud wangis istuda, kuna väljaandjatest R. Kofassonist ja S. Dirshfist esimine ühe wormiwa eest wastutawate toimetajate wahetamise juures rahatrahwiga karistati.

Maikuu lõpul ilmus esimine ja 15. juunil teine „Töölise Eöna“ nummer. See oli Tallinna s.-d. partei organisatsioon poolt väljaantaw ajakiri, mida tsenjuriosolube pärast Narwas trükiti. (Esimine nummer ilmus 2000, teine 3000 eksemplaris.)

Meie majandusline seisuford oli 1914. a. missetsam kui kunagi enne. Kõige suurem põhjus selleks oli trükikoda, mis meil wimase kopika välja pumpas. Etis oli meil endiseid mölgasid tajuda, mida „Riire“ ja „Narwa Riire“ ajal tegime, ja „Külwaja“ kalendri wekslid lunastada, mis weel 1912. a. lõpust aegajalt uuenbada sai ja mida nüüd enam ei tahetud teha, sest et 1914. a. mitmed meie wekslid protesti läksid. See täbar rahaline seisuford sundis meid aaga sammua astuma, mida meie mitte eameelega ei teinud, nimelt abi järele pöörama Wene sellkliste poole, keslega meie juba 1913. a. lõpust kindlaste parteilisse ühendusse olime astunud, riigimolifogu enamlaste fraktsiooni kaudu.

Märtsikuu teises pooles 1914. a. oli meil üks kitsik filmapilk. Meie ei saanud laupäewal trükistöölislehe palka maksta, mingisugust lootust raha selleks saada pühapäewa ega esmaspäewa jooksul polnud. Et jäänud muud nõu üle kui Narwa ja saatsid mind Peterburi, partei tsentrifonitsee esitajate juure riigimolifogu fraktsioonis. Fraktsiooni koossekkule ma ei pääenud, ka minu kirjaltit teadannet seal arutamiseks wasta ei wõetud, kuna neil ühenduses streigitumise lastwamifega waga põlewaid jooksuaid lüsimust arutusel pidi olema. Tahtsin Malinowski korteris, mis fraktsiooniga ühe koridori peal oli, teadagi fraktsiooni liikmetest oodata, nagu seda waremalt paar korda olin teinud, aga seft ei tulnud ka midagi välja. Lõpuks sain teada põhjust, mis pärast mind pelgati. Nimelt oli N. Rastra, kes tänini „Tallinna Teatajas“ meid töölisleheks ei tunnistanud, Tulpi fraktsiooni juure saanud, seal meie peale igasugust mustust kühledanud ja oma sofiiaalwabameelsele ajakirjale „Kinnitusekütmused“ toetust manganud. Selle kõige juures oli ta partei pitatit tarwitanud, mis 1910. a. saadil tema tarwitada oli. Mul läks küll korda fraktsiooni liikmele Schagowile asja ära seletada, aga ternet toetussummat, mis meile juba lubatud oli (500 rubla), mulle välja ei maksetud; ma sain ainult 125 rubla, mida trükistöölislehe välja maksmiseks tarmis oli. Umbes kuu aega iljemalt anti mulle weel 75 rubla, nii et meie terve toetussumma Wene sellkliste poolt 200 rubla peale tõusis.

17. Lõbusõit Etsingisse 1914. a. nelipühil.

Kuna lõbusõit Etsingisse 1914. a. nelipühil meie ajalehe toetajate il etewõte oli, ei lähe ma wist asjast palju kõrmale, kui seda sõitu kirjeldan.

Suba 1911. aastast saadik tegid Narwa töölised tsatseid surrepühil lõbusõitu Etsingisse toime panna,

mis aga mitmesugustel põhjustel nurja läksid. 1911. ja 1912. a. oli nende lõbusõitude korraldaja Narwa Rahwaaridusefetsi. 1913. ja 1914. a. otsustasime lõbusõitu erasifikute nimel korraldada. 1913. a. ei tulnud sellest jällegi midagi välja.

1914. a. astusime läbirääkimistesse ühe teise ringkonnaga, kes sebosama plaani audus, ja kes selles asjas isegi aurulaewa juba ära oli kaubelnud, aga kartis et üfti oma nõu ja jõuga läbi ei saa, peasjalakult aga kolmanda klassi piletid ära ei jõua müüa. Nad leppisid eameelega selles asjas meiega kokku, otsustasime tulud ja kulud pooleks jagada. Üheskoos üürisime aurulaewa „Hungerburg“, fogusime umbes 300 in. reiffaid. Nelipühil esimise püha ommikul jõudsimme Etsingi, kust teise püha õhtul tagasi pöörasime ja kolmandama püha õhtu poolel Narwa jõudsimme. See lõbureis oli Narwa töölise allis igapäewases elus suureks sündmuseks. Mitte ilm asjata ei ajanud Narwa poliitsei, laewadepere mehed ja sadamawaltsus kõik meie plaanid Etsingisse lõbusõidu asjus eelmise kolme aasta jooksul nurja. Nad said wigaasti sellest aru, misugust revolutsioneerimat mõju see sõit Narwa töölisekogu peale pidi awalbama. Sel ajal mõrdemifit waba Soome, mille töölisleitumifil sarnaseid tõkkeid polnud, mida Narwa töölised juba mitme aasta jooksul niiafti oma ühistondlise tui ka ajakirjanduslike tegewuse juures tunda saiwad, oli neile näitlikuks õpetuseks sellest mille poole waja püüda.

Arusaadaw et meie lõbusõit, mida me ülemalnimetatud Narwa wäikekondlaste esitajate warju all toime panime, kel ead tutmused ärimestete tui ka ametnikkude ringkonnades, poliitsei piinliku tähelepanemise alla sattus.

Sellen jutustan järgimööda. Meie sõit Narwast Etsingi läks ästi korda. Esimise püha ommikul, lahkel päikesepaistel, peale sõitu läbi ilusa jaeresitiu, finnitafime end Etsingi tollimaja juures sadamafilla künge. Jäime ootama, et tollimalitjus oma ametnikud saadab, meie paberid läbi waatab jne. Teistmoodi meie Wenemaa elanikud omale maale minekut ette ei oja-ud kujutada. Dotame, ühtigi ametnikku laewale ei ilmu, kuigi paar wormiritides meest sadamafillal jalutab. Üks neift pöörab lõpuks meie poole ja küftb, mida meie ftis õieti ootame, et laewast maale ei tule. Meie wastame, et meil ametlik luba puudub Soome riigi pinnale astuda. Sellepeale wastatakse, et mingisugust luba tarmis pole; kui aga meie fauem mõlmele ootama jääda, ftis meile nõudmine ette pannakse, et meie laewast välja tuleks ehk merele tagasi lähets.

See oli esimine üllatus Soome pinnal. Laewast maha ja ilma mingisuguste takistusteta ja wormitaitmiteta läbi tollimaja-oonne astudes jäime endi Soomes asunute sellklistega kokku. Peale weerandtunnise teekonna läbi puhaste ja ftigetee uulitsate jõudsimme Cesti Kategawa-sellfi ruumidesse, kus hehakinnitust wõtsime. Sealt läksime Etsingi kunstimuuseumi „Ateneumi“ waatama, mille peale mitu tundi ära kulus. õhtuks olid Etsingi Cesti sellklistel meie, tui ka Tallinnast ftisesõitnud sellkliste auks „Dyöwäen talos“ kontsertmittingu korraldanud, mille puhtast ftisetulekust pool „Riire“, teine pool aga Etsingi Cesti feltsimaja eaks kawatsetud. Cestkawas olid soome- ja eestikeelne ilulugemine ja koorilaulud, pidu tähtsamaks osaks aga f. Eln Wuolijõe eestikeelne fone.

Juba enne pidu algust offis Wuolijofi S. Riilaspea abil minu, W. Buti ja weel mõne teise Riire“ tegelase üles, termitas meid kui proletariilise asja eelmõittelejad Cestis, kes raste surme peale waatamata punast lippu kõrgel oidnud. Ta teatas, et ta oma kõnes meie tegewust tahab puudutada. Meie tänasime ja wastasime, muuseas, et me wäärt pole

feda terwitust wašta mõtma, kuna „Kiir“ praegusel filmipilgul juba kinni on ja teadmata, millal ta edasi saab ilmuda. Mitmelgi meist tulid selle terwituse kui ka järgneva kõne ajal pisarad silmi. Seltsiline Wuolioki rääkis raskest survest, mis Wenemaal kui ka Cestis walitseb, ütles meie ja Soome seltslaste tööd mõrredes, et meie kahtlemata rohkem oleme teinud „Kiire“ wäljaandmisega, kui Soome seltsilised „Työväen talo“ ehitamisega, oletas, et meil sarnased töölistemajad nagu seened maast üles tõusewad, kui aga olud meil Cestis pisutgi laheneksid. Sarnast waba kõnet kuulsiwad Narwa töolistest paljud kahtlemata esimist lorda. Ja Soome politseiametnik istus pidul oopis rahulikult ja ükskõikset.

See oli teine üllatus Soome pinnal.

Järgmisel omnikul, enne ära peetud nõu järele, kogusime umbes 30 inimest Narwa tegewamate seltsilistest kokku ja lätsime linna ääre merekaldale, mäekünka otsa „Kiire“ edaspidise saatuse üle nõu pidama.

Kõik meiega Soome sõitnud publikum korraldas ennast samuti falkadena ja walgus laiali, et jeda päewa looduses mõdda saata, nõnda et meie grupe iseäralist tähelepanemist äratada ei wõinud.

Waevalt saime pool tundi koos olla, kui meile falkond Soome politseinika, ühes paari erariides isikuga (wististe nuuskuritest), ligines. Meie ennast wõrjata ei saanud ja ei püüdnudgi. Meie juure jõudes piiraswad politseinikuid meid igast küljest kse. Meie ootasime, mis nüüd tuleb; ka nemand näiswad midagi ootawat. Paar Soome keelt oskawat seltsilist küsivad, keda nad ottiwad. Selle küsimuse peale wästuft ei antud. Kuulsiime ainult, kui üks politseinik teisele alwas Wene keeles ütles: „Need ei ole weneelased, räägivad Saissa keelt.“ Cestikeelset kõnet peeti safsakeelies. Warsti akkasiwad ka meie „kõlaltised“ liikuma, meid üksi jättes.

— See oli kolmas üllatus Soome pinnal.

Meie ei atanud ära ootama, kuni nad ehk uueste tagasi tulewad ja walgusime wähemate grupedena laiali, linna tagasi minnes.

Õhtul istusime laewa; meid saatfid Eltingi seltsilised, kolmandama päha omnikul olime Narwa-Jõesuus, lõunaks Narwas.

Narwa-Jõesuus, kuhu mõnikümmed inimest meist maha läksid, algas Wene tolliametnikkude poolt toores läbiotfimine. Wõeti ära iwegi pooleli tarmitatud tikutoosid, pudelid, seebitükid jm. Peale Narwa jõudmist tehti sedasama ta Narwas. Umbes kolm tundi wälitas Narwa sadamafillal läbiotfimine. Ära wõeti neidgi asju, mis enne Soome minemist Wenemaal ošetud.

Kui wiimane reiffia laewalt lahtunud, sõitfiime meie, kuus sõidutorradajat, laewaga Narwa-Jõesuhtu, et laewa peremeestele tagasi anda ja lõpuarmeid teha.

Narwa jõudfiin tagasi kell 1/2 õhtul, kus ühe seltsilisega kokku juhtusfiin, kes mind nähes suured filmad teeb ja küsib, kas ma siis weel elus ja terve olen. Mulle jutustatakse pikk lugu sellest, mis Narwas täna peale laewa fita jõudmist sündinud. Kõiki asjaosaliste kirjeldusi kokku mõttes oli lugu järgmine.

Kõhe aru-laewa sadamafillda jõudmisel jooftis esimine laewalt mahatulija, nähtawaste nuuskur, politseiametniku juure, kes sadamafillal laewa ootas. Esmine laewast mahatulijate falk filmas linna-wiawal teel rohke arwu sandarmid ja linnawahtisi. Ügines falk meie seltsilisi, nende seas W. Buk, N. Åström, J. Schnell, H. Klaas. Politseinikud ja sandarmid akkasiid ahelas liikuma, mis korraga kõiki tulijaid seisma pani, neid wašta jõe poolseid käspuid surudes. Üks politseinik üüdis siis nime-widi kõiki ülemalnimetatud seltsilisi, kes siis wälja

astusid. Ka minu nime üütud, kuna ma seal ei olnud.

Seltsilised wiidi politseisse, kus neid läbi ottiti. Siis mindi läbiotfimisega korderitesse, mis peaaegu õhtani kestis. Ka minu juures oli ottitud, sellest uft siise murdes. Midagi „kahtlast“ kusagilt ei leitud, peale ühe resolutfiooni Malinowski põgenemise puhul.

Läbiotfimine sündis päiwe päewa ajal, sandarmite senise kombe wašta. Oli pühapäew, rahwast palju liikumas, rääkimata juba meie lõbusõitjatest, kes sadamafillalt koju tõttasid. Igasse kohta, kus läbiotfimist toimetati, kogusid suured inimesteparwed, terve linn kibises ja kahties. Nagu sarnasel korral ikka, liikusid linnas igajugused kuulujutud.

Kõik kinnimõetud wabaõhast weel samal päewal. Kuna meie oma nõupidamist Eltingis lõpule ei jõudnud wiia, pidasime selle päewa õhtal selles asjas koosoleku Narwa lähedal Saemurru metsas ära. Otsustasime kohtadel kõik teha, et töolisteleht lähemal ajal ilmuda saats.

18. W. j.-d. (enamlaste) töolistepartei organi- feerimine Cestis 1912—1914. a.

Sel puhul kui meie „Kiire“ 1 nr-ist ilmutasime, oli Cestis ainult Tallinna partei organisatfioon olemas, mis peale eitawa mingit tegevust ei awal-danud. Selle põhjusid puudutasfiin selle kirjelduse algul.

Suur osa partei organisfeerimisestõdd 1912—1914 langes „Kiire“ peale. Mul pole wõimalik kõiki asjaolusid sellest ajajärgust üksikasjaliselt ette tuua kuna ma kõit oma aja ajalehe majanduslise olukorra korraldamiseks andfiin. Faktiliselt, kuigi mitte wõrmitiselt ja nimeliselt, olid meie lehe laialilaotajad igalpool ka parteitõttegijad selle sõna laiemas mõttes. Surwe oli sedawõrd raske, et partei ofafondade nimeline elusfeutufimine, kindlate liikme-makfude sissefeadmine, pisfatti ja muude sarnaste parteilise tegevuse tundemärkeid loomine mõnets ajaks wiibis. Wõib kindlaste öelda, et funi 1913. a. sügiseni parteiofafonde peale Tallinna oma wõrmitiselt Cestis polnud. Tallinna parteiofafonda, kes meiega sõda pidas, wõib wõrmitiselt lõpetatuks lugeda 6. oktoobrist 1913, mil Tallinna töolistest eitajad „paljudest“ mõdda oma eitajad „Nahwa Sõna“ koosolekule saatsid ja jeal parteilisele tööle Tallinnas 16. oktoobri lendlehe kokujeadmisega aluse panid. Umbes samal ajal astusid Peterburi seltsilised wõrmitiselt läbirääkimesse W. j.-d. (enamlaste) töolistepartei keffkomitee Wenemaa bürooga, kelle eitajateks riigiwolitogu fraktfiooni liikmed olid. Läbirääkimise korraldajateks olid J. W. Ringisepp ja S. Lippo; peale J. Ringisepa wäljasaatmisest astusfiin mina tegelikult tema asemele. Kuigi meie „Brawdaga“ algusest peale läbirääkimies olime, ei tunnud Wene seltsilised kuigipalju meie lehe sisemist elu ega üleüldist poliitikat. See selgus neile ainult siis, kui peale keffkomitee bürooga läbirääkimisesse astumist uft meie lehe artiklid J. W. Ringisepa poolt Wene keele tõlgi. Keffkomitee büroo tunnistas lehe partei wäljaandeks. Lõpuotfius selles asjus tehti büroo poolt 1914. a. märtsis, pijut ennemine kui J. Petrowski Tallinnas käis, Cesti or anisatfiooni konwerentfiil, meie partei ofafonde eksamineerimas ja kinnitamas. 1913. a. sügiseft ajus ka partei Narwa organisatfioon kindlamale parteitõõle, nii ka Tartu ja Wärnu organisatfioonid. Kõige tugewam meie Cesti ofafondadest oli tahes Peterburi organisatfioon.

Märtsiku nõupidamine Tallinnas oli esimine Cesti fõtjiaaldemokraatide ülemaaline koosolek peale reaktfiooniasstate.

Teine samane koosolek oli partei Cesti ofafon-dade konwerentfi, mis 15. juunil 1914. a. Narwas

Paemurru küla lähedal metsas ära peeti. Sellest koosolekust võtsin mina sekretärina osa; koosoleku protokoll on partei tekkkomiteele ära saadetud. Osa võtsid sealst Peterburi, Narva, Tallinna ja kui ma mitte ei eksi ka Tartu ja Elfsingi osakonnad. Konverents ei saanud oma tööd lõpetada, sest et tal waremalt laiali tuli minna. Sel konverentsil valiti esimene Cestimaa tekkkomitee; tänini täitis esimese, märtsikuu nõupidamise otsuse põhjal, Cestimaa tekkkomitee kohusid Tallinna komitee. Nõnda sai meil, peale reaktiivoniaastate, parteiline tekkkoht uueste loodud. Endine Tallinna komitee ei püüdnud peale ühe korra Peterburis, mida waremalt kirjeldasin, meie wasta välja astuda ja tunnistas meid waldides. Seda tõendab muu seas järgmine lugu. „Paljude“ kandidaat Lutheri aigekasja asjaajajaks, Tulp, aeti wabrikumalituse poolt ametist ära. Lutheri töölistel pöörasid teiste wabrikute tööliste poole, ette pannes, ülelinnalist protestifreiti korraldada. Meie Tallinna partei komitee mõttis asja arutusele ja määras freigipäewa kindlaks, kuid seda otsun püüdis „paljude“ komitee“ ignoreerida, teist päewa määrates, paar päewa enne seda mis meil juba kindlaks oli tehtud. Sel puhul andsid siis „paljud“ lendlehe välja, aga ilma ühegi allkirjata. Sellega tunnistasid nad ise oma poliitikalist surma.

Tallinna komitee seisis koos töödodadeesitajatest Ilmasõja algul oli parajaste komitee ümberehitamine käsil, millesse esitajad nüüdselt peale raioonide poolt tuli walida; seda tööd ei jõudnud lõpetada, kuna Tallinna osakond sügawamale pöranda alla pidi pugema. Nüüd aga alwas sõjawäemobilisatsioon komitee tegewust sedawõrt, et alles kuu aega peale sõjaalgust Tallinna osakond oma laialipillatud liikmeid kokku wõis koguda.

Parteilise liitumise eesotsas käis Tallinna komitee, kes esimesed lendlehed Cestis Tallinnas välja andis. Need lendlehed ilmusid 1914. a. jooksul: 4. aprillil Leena tapmistest aastapäewal, 1. mail, 26. juulil protestina ilmasõja algatajate wasta. 1914. a. algusest ja kuni ilmasõja esimeste päewadeni korraldas Tallinna komitee Tallinna lähedusel metsades ulga mitinguid, milledest elamalt osa wõeti.

Partei uueste organiseerimise töö Tallinnas langetas peaasjalikult J. Suuderi õlabele.

19. „Töö Kiire“ sulumine ilmasõja algul.

Viimane nädalalehena ilmuma „Töö Kiire“ 8. nr ilmus 13. juulil 1914. a. Paar päewa enne seda algasid Narwa Kreenholmi wabriku tangruteosakonna poolmeistrid streiki.

Viimane „Kiire“ nr oli suurelt osalt sellele streigile pühendatud ja kirjati sellepärast poliitsei poolt ära. Kõwendatud walmusekorra põhjal otsis poliitsei lehe laialilaotajaid taga.

Paar päewa peale ilmasõja algust pandi „Töö Kiir“ sõjawõimude poolt kinni.

Meie viimane nimeline toimetaja M. Treial pidi mõne kuu wangimajas mööda saatma, wäljaandjat H. Kofasõni trahwiti rahukohtuniku poolt mingi wormiwea pärast.

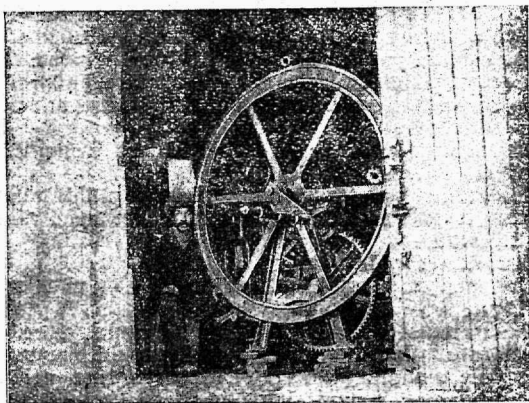
„Kiire“ sulumisega jäi meil lahtiseid arweid umbes tuhande rubla ümber wäljast jaada, mida tegelikult wõimata oli sisse wõtta. Umbes 1500 kuni 2000 rubla jääme selfiilistele wõlgu, kes meile omalajal raha laenasid.

Sehe uueste wäljaandmisest sõjaajal, kuigi me selle üle enam kui üks kord aru pidasime, ei tulnud midagi välja.

Uues 18. märtsil 1917. a. wõis „Kiir“ Tallinnas, seekord päewalehena, uueste ilmuda. —

Oma mälestustes püüdsin ma peaasjalikult „Kiire“ wäljast ja majanduslist külge kirjeldada; tema sisu ja põhjusemõttelise seisukoha arutamine minu ülesande ulka ei kuulud.

Toimetuse poolt. Muuminappuse pärast ei olnud lahjaks wõimalik J. Kääsperti umitawaid mälestusi tervelt „Klassiwoitluse“ weergudele mahutada. Toimetuse ettepanekul lähendas autor ise neid wist üle poole. Soowitaw aga on et J. K. oma mälestuste kirjeldust jattaks, neid oma eameeelpidamise abil ükitaasjaliselt weelgi täiendaks ja lusaqil tervelt trükit awaldaks. Niisugune ääsi mees peetud ja oolega kogutud materjal on seda tähtsam, et meil Cesti töölistel ikumise kohta seeugune kirjawara peaaegu täielikult puudub. Paljud meie tegewamatei selfiilistest langewad wõitluses ja nende mälestused jääwad kirja panemata. — Njalehes awaldatud etteide, et J. Kääspert oma kirjeldustes isiklik olla — see süüdistus on ise isiklik ja lahtise usse tangutamine. Need on nimelt J. Kääsperti isiklikud mälestused. Keegi ei saa oma mälestust teise seisukohalt kujutada. Njilist waateid wõib arwustada, nendega nõus olla eht mitte, aga fakt jääb faktiks, sündmus sündmuseks, ja see on fiin peaaft.

„Töölise“ „trükikoda“ raudteewagunis kewadel 1919.

* * *

Ütle, sõber, kas sa tead, mis on trükimabadus?

Perpetuum mobil' on see, mis ei üksigi walmis tee.

Teiseks waewab minu pead raske rahufüsimus.

Rahu teeks wast taewataat, aga mitte diplomaat.

Siis ei toogi misgi ead meie terve tegewus?

Wõitluse- ja wõiduteel elada me wõime weel.

Meie sõjawäelaste kirjad ja mälestused.

XXI.

„Walgete“ eest eluga ära.

(Järg XVII kirjale „Klassiwõitluses“ nr 9 1919.)

Waewalt olime kella 7-me aeg õhtu 5 minutit kodu olnud, kui Tartu pool tee peal regede sõidu lõgin kuuluma akkas. Sõitjad tulid ikka lähemale ja jõudsid juba meie maja kohta. mis wast sammu 30—40 teest eemal seisis. Allid pilwed takistasid kuuvalgust, nii et näha ei võind kes regede peal oli. Paar rege sõitis meie tee otsast mööda, kuna 4 wõi 5 rege tee otsa õunapuuaia taha seisma jäi, kust allid kogud maha kargasid ja mele maja poole tulid.

Mul oli kohe selge et need kohalikud walged, suuremate talude peremeeste pojad, baruni metsawahid ja teised küla „burshuid“ on, kes walgetewalitsuse eaks töötawad, sest tööliste ja maatameestewalitsus ei taha kuidagi nende kapitalistilistest korrast ära rikutud ingesse m-htuda, kuigi neile see selge on et töölistewalitsus ainuke õiglane ja eluõigusline walitsus on. Need tumedad elukad olid wist salakaebajatelt meie kojutulekust teada saanud ja tulid nüüd meid kinni tabama.

Waewalt jõudsin õue poolt luugist üles pöönin-gulle minna, kus mitu meest õue tuli, kuhu wanem wend Eduard seisma jäi.

„Kuhu sa lähed?“ küsis üks tulijatest wennalt, kel weel palitu seljas oli.

„Ei kuhugi“, wastas wend, „tulime nüüdsama linnast... jään niisama waatama et kes need nii ilja tulewad“.

„Kus teised poisid on?“

„Johanes on toas, Ernst oli ka siin — ta läks wist tuppa.“

Kuhu ennast nüüd peita? mõtlesin ma. Need õlid tõeste walged werekoerad, kellega küll ennem ädas pole olnud, aga siiski ei usaldand ma neid oma südames kunagi, kuigi need siin kohalikud inimesed wõisid olla, keda ma tundsin ja kellega ma ennem wast ühes olin käind ja rääkind. Aga et ma iga inimesega klassiwahet pidasin ja oma wastase, rikkama ja nende pooleoidja klassiga nii wähe kui wõimalik läbi käisin, siis otsustasin ka nüüd nende „sõprade“ eest kõrwale oida. Sest aeg oli pealegi niisugune, kus klassiwõitlus oma salajasest wõitlusekäigu ajajärgust läbi oli ja awalikuks ja terawaks klassiwaheliseks wõitluseks oma klassi olemise eest kujunes.

Ma seisin ühe silmapilgu kesk pöönikut. Pöön-ningu teises otsas olid einad kuni pennideni. Maanteepoolse aknaluugi kohal einte all oli suur rätsepa-õmbustuslad, mille alt kord warem ühe naabri seltsimcheega kodu olles einad wälja kiskusime ja sinna walwekoha seadime, kust tee peal käiaid ea tähele panna. Meil oli ka Jaapani püss sõjariistaks, mida ma Tartust ühe taganewa „kaitse-liidu“ mehe käest 25 rubla eest ostsin, ja umbes 400 padrunit, mis Saksa okupatsiooni aeg peidus õitud. Me seadsime seekord pöönin-gulle läbiotsi-jate tuleku korraks wastapanekukoha. Selle jaoks oli peale walwamiskoha kastide warju ahjukiwidest, mida pöönin-gul röhkeste oli, barrikaad tehtud, kust luugist ülestulejate peale easte tuld wõis anda.

Õues läks kõnekõmin suuremaks, sest mehi tuli juure; need wõis nüüd läbi ümber olla.

Selle aja sees olin omale juba peidukoha leidnud: pugasin ulualla einte sisse ja tõmbasin rutuga küll liiga wähe einu oma pea kohale. Ma istusin peaaegu toalae peal, mis liiwaga kaetud ja wõisin räästa wahelt kõik selgeste kuulda mis wäljas räägiti.

Wahid pandi maja iga nuka peale. Siis käsu-tati wanem wend tuppa ja akati mind taga otsima. Otsiti kõik ruumid ja urkad läbi, kapiuksed lõhuti lahti. aga mind, keda nad nähtawaste kõige enam püüdsid, ei leitud. Toast kostis tumedalt wandumine ja sajatus üles. Kõik asjad ja mööbel pilluti kolinal põrandalle laiali. Keegi kärkis joob-nud äälega ema ja wendade kallal ja nõudis mind wälja anda.

„Me laseme teid kõiki kui koerapoegi maha, kui te ei tule: nista kus ta on“, karjus ta.

Ema ja kõige noorem wend, kes koolis käis, akkasid nutma. Aga walged ei sallind seda ja üks karjus kõigest kõrist: „Kui te kuradid wait ei jää, peksan teil ambad kurku!“

Wiimaks nõuti, kus ma püssi peidus oian. Seda ei teadnud aga keegi õiete, kas mul püssi oligi ehk ei. Selle peale oli walgete wihast wandumist kuulda. Katsiti peksmisega eemärgile saada, aga see oli asjata. Wiimaks tulid nad otsimisega pöönin-gulle. Keegi ronis redeli peale ja tõukas ust, kuid see ei läind la ti; ema oli, peale selle kui ma üles läksin, kõõgist puu ukse taha lükand. Teised, kes redeli all olid, atiasid üsimit: „Ei maksa ise minna, ajame ühe omainimese ees üles.“ Aga esimine wandus joobnud äälega ja kolistas ukse kallal edasi, kirudes et ma olla uksele plangi taha pand.

„Maja põlema pista, küll ta siis isegi wälja tuleb“, ütles teisel pool maja nurgal wahil olija, — „mis nad tühja pärast nii palju aega widawad.“ Ja näis rõõmustawat et tema kõige enne niisuguse ea plaani üles leidis.

Teised aga andsid nõu et: kutsuda, wast tuleb ise maha. Selle peale karjus redeli peal olija, kes „soojema peaga“ näis olevat, toorelt:

„Kui sa kurat ise maha ei tule ja kätte saame, laseme koha peal maha!“

Wabatahtlikult aga ennast nende kätte anda ei olnud mul mingil tingimisel mõtet. Nemad aga kolistasid ukse kallal edasi. Wiimaks läks üks lahti, sest puu oli maha põrund. Wiis wõi kuus meest kargas üles; nad akkasid läbi otsima, aga ei leidnud esimise ooga midagi.

„Otsige nagaanikastid üles!“ tüüdis üks nuuekur ja akkas ise saaki lootes agaramalt otsima, kõiksugust koli ja prahti pahempidi pöörates. Üks teine ronis teepoolse luugi kõrwale einte otsa ja libises alla urkasse. See akkas teisi appi tüüdma, „poissi kinni wõtma“, sest tema leidnud peidu urka üles. Teised ronisid einte otsa.

„Urgas on tühi, ta on wast metsa jooksnud.“

Saadeti kohe mehed ümber maja ja õunapuuaia lume pealt jälgi otsima. Teised kolasiid lakas edasi. Üks tuli mõtte peale einu laiali kiskuda, aga ei tähetud niipalju tööd teha ja wõeti nõuks einu möögaga läbi torkida, sest wäljast teatati et jälgi metsa poole ei lähe. ja arwati et ma ikkagi kusagil peidus olen. Üks, kellel mõök oli, akkasgi einu korrast läbi torkima.

Ma ei olnud selle peale ennem mõtelnudgi — see tuli ootamata. Nüüd oli minu elu kaalu peal. Wastapaneku mõtet ei võind ilma sõjariistata olla, sest püss oli väljas lume sees, kuna padrunid juba pea kõik üles leiti ja ära wõeti. Mõõg-mees tuli torkimise järjega ikka lähemale. Jõudsin juba kindlalle otsuselle mitte äält teha ja edasi oma urkasse jääda, kui see neetud werekoer oma mõõgaga mind peaks aawama. „Abi jumalalt“ ma ei lootnud, waid wandusin terwelle nende sõõdikute-klassile kõik kuhjaga kätte maksta, kui weel elusse jään.

Keegi ronis minu pea kohale einte otsa ja kobas käega ulualla. Tema käsi oleks juba minu pea külge puutund, kui ma mitte pead poleks saand allapoole wajutada.

„Siin pole kedagi“, ütles see nuuskur ära minnes, mille peale ka mõõgamees minu kohta ei tulnud, waid jättis torkimise warsti järgi, ära nähes et midagi ei leia.

Pooletunnise lakas kolamise järgi läksid kõik alla. Nüüd wõisin juba kergemalt ingata. Kuid liigutada ei wõind weel mitte, sest see oleks mind wõind ära anda. Jalad olid kõweras olekus ära surnud ja akkasid wäljakannatamatalt walutama. Kül n igi ilmus otsaette.

Wäljas küsis keegi teise käest tikku.

Nüüd pistawad wist maja põlema, mõtlesin iseneses ja akkasin mõttes plaani tegema, kuidas tulekahjust wälja pääseda.

Toast oli tagasisurutud nuuksumist kuulda. Mul oli neist kahju. Wõib ju olla et tahtsid walged timukad oma meeletuses meid kõiki majaga ühes ära põletada. Tikutoosiga mindi sauna juure läbi otsima. Nagu raske kiwi weeres minu turjal maha: nad ei pand weel maja põlema. Ma jäin ootama. Jalad akkasid ikka rohkem walutama, see walu läks selja ja kõige liigete sisse laiali ja tegi wäljakannatamata waewa. Ma ei mõtelnud enam muu peale, kui ootasin et need wõllanäod juba ükskord minema läheks ja mina oma urkast wälja wõiks tulla. Wiimaks tulid kõik sauna juurest tagasi, ilma et midagi oleks leidnud ja läksid minema, ise wandudes et: „Niisugune enamlastepesa peaks küll maa pealt koguni ära äwitatud saama.“

Warsti kuulus teel reeaisade lõgin, mis Poormani mõisa pool tee peal peagi kõrwust kadus.

Nüüd jäi kõik waikseks — ainult toast kuulus surutud nuuksumine. Ema tuli pööninguukse peale. Ma tulin einte alt wälja ja kuulsin et kõik olla juba ära läind.

„Nad wiisid ka su wennad ära“, ütles ema nuuk-sudes, „ja lubasid meid kõiki ära tappa ja maja maha põleada, kui sa omme wabatahtlikult Poormani mõisa ei lähe. Meie wana ja Staub Jaan on ju üle nädala Poormanis kinni... saadeti sõna,

et kui poisid komisjoni tulewad, siis lastakse neid lahti.“

„Ära usu seda mis nad räägiwad“, waigistasin teda, „ega nad sellepärast kedagi ära ei tapa ega maja maha põleta. Nad ainult irmutawad, et meie siis irmutawad peaks walgessekaardisse minema oma klassiwendi tapma. Seda ei tee ma ilmasgi! Küll nad meie isad isegi lahti lasewad pärast kui näewad, et irmutamisega meid endi poole ei saa. Nüüd aga lähen ja astun punasesse-sõjawäkke ja maksan neile wõllanägudelle weel kõik mitmekordselt kätte.“

Ma jätsin ema ja kõige noorema wenna jumalaga ja läksin mõõda metsateed, suurt ringi tehes ja läbi sügawa lume käies Tartu poole.

Mõne päewa pärast sain maalt linnatulijatel kurbe sõnumid: minu wennad olid walgete mõrtsukate poolt maha lastud. Nende surnukehad leiti 10-da jaanuari ommikul Reinu talu kohal tee äärest. Nähtawaste olid nad eelmisel ööl walgete poolt Poormanist Laewa toodud ja seal walgete timukate werejānu kustutuseks maha lastud.

Kibe kurbtuse- ja kahetsusetunne waldas seda kurba sõnumit kuuldes inge. Iseäranis kahju oli mu nooremast wennast Johannesest, kes alles 18 a. wana ja kes 1919. a. lõpul kohaliku punasekaardi liikmeks oli ja Saksa okupatsiooni aeg terwe suwe traataedade taga, poliitikawangidelaagris pidi kinni olema, ja nüüd kus ta alles iljuti pääsis ja koju tuli, pidi ta walgete kuuli all ilma wastapanemise wõimaluseta langema. Kahju oli ka wanemast wennast, kes tubli töömees ja elatand wanemate parem tugi oli, ehk ta küll poliitikalises tegevusest eemal seisis ja kapitaliwõimu liiga tugewaks indas. See kahetsusetunne muutus warsti jädawaks lepitamata kättemaksmisewihaks, terwe ilma klassiwaenlaste wasta, milleks ma terwe oma elu ja teaduse pühendada otsustasin.

Peale selle mõne päewa pärast tuli Tartust lahkuda. Walged olid oma wiimased jõud kokku kogund ja tungisid linnale peale. Punased taganesid seekord ajutiselt ülejuur eest, kuid nendega ühes walgusid ka mitmed sajad nooredmehed, kes pärast punasesse-wäkke astusid, nagu minagi.

Ma õppisin esmalt punaste ohwitseeride kursustel sõjakunsti juure, et siis waenlase wasta suurema eduga wõidelda. Peale koolilõpetamist läksin kohe ette liini, et teiste wahwate seltsimeeste kõrwal oma kohut täita ja wõidelda üleilmilise töörahwa wabaduse ja parema tulewiku eest, kus ei oleks wereimejaid kapitalista ega olemata jumala ees orjust, sest meie tulewiku õnneriigis, Üleilmises Sotsialistlikes Töö iste Nõukogude Wabariigis, peab olema kõrge ehitaw töö igauhe kohus ja uhkus, ja peab ka kõigile kättesaadaw olema see, mis inimese õnnelikule elule kallim ja ilusam, see on: teadus ja kunst.

Ernst Birkenbaum.

K l a s s i w ö i t l u s

I aastafäif 1919

	zf		zf		zf
Nr 1/2					
M. Mjanow-Lenin (pilt) . . .	1	J. Sologub: Üheõigukslus	15	wa ärawõtmist. — VIII.	
H. Pöögelmänn: Mälja- waated uue ühiskonna ehitustöö peale . . .	2	Kurt Eisner: Kewade wangistamine . . .	16	R. Urras: Tundmused enne lahingut. — IX. J.	
Ar. W.: Cesti töörahwa kom- muuna teostamise lühife ülewaade (pildiga) . . .	7	L. Descaves: Kaswandit . . .	19	H. Kadaštit: Dõmaja Boola külas . . .	30
Mjanow-Lenin . . .	10	B. Tuuli: Mesitas . . .	24	1. mai eelmisel kiinil (pilt)	31
D. Škar Lenk: Spartakus . . .	11	E. Tjehonini joonistus . . .	24	Punasewäelane J. Schura- fom (pilt) . . .	31
J. L.: Wiinne wõitlus . . .	12	E. Lummi: Ühe „lehtimehe“ elutäigust . . .	25	G. Courbet: Kiwiõhkujad (pilt) . . .	30
D. Kåstas: Sotšaalne kin- nitus tulewikuriigis . . .	13	Meie sõjawäelaste kirjad ja mälestused. — III. Juhan Hurt: Kui rattafõitjad Cestimaale tulivad. — IV. N. Wirt: Cesti kom- munistlikele kütiväeosa- dele. — V. Johan Tom- son: Mälestused Pärnu linna pommitamisest 7. au- gustil 1915. — VI. A. Martinson: Kiri . . .	31	32 lehekülge. 3rd 4 rbl.	
J. H. Kadaštit: Jaapäew- fufest . . .	14	Peale selle on les nrs 6. ja 8. lk Ritt'i ja Baumanni pil- did, kes iljem äraandli- kult walgete poole jookšid. 32 lehekülge. 3rd 4 rbl.		Nr 7	
J. Kåspert: „Narwa Kiir“ „Tõllise“ toim. Luugas (pilt)	17			J. D. Trotski (pilt)	1
M. Gorki: Kuidas mina õppifin (M. Gorki pildiga)	18			J. Trotski: Suur aeg	2
Cesti * * kom. kütipolgu ratšaluurajate komando Betseris (pilt) . . .	23			H. P.: Ilmasõja kurbmängu teine waatus	2
W. Buk: Wene rahwalaul ja kirjandus	24			Ar. W.: Cesti töörahwa kommuuna teostamise lühifene ülewaade (järg)	5
B. Tuuli: Vae victis	27			D. N.: Agitatšioon ja agi- taatorid	7
Pärast walgete wäljapeks- mist küläst (pilt)	27			Koosa Luxemburg (pilt)	8
—r.: Wiil	28			Karl Liebknecht (pilt)	9
J. L.: Kannatus	29			J. Jürgens: Liwimaa talurahwa „wabasta- mine“ (järg)	11
D. L. DDr.: Betserist	30			Cesfaare Madu: Metsa ferwal	13
Roman Wirt: Dõ walitses Punasewäelaste kirjad. — I. A. Haller: Mäles- tus jakslaste Tallinna tulekust 24. 2. 18. — II. J. C. Sõrmus: Kuidas mind kodumaa wasta wõttis.	31	Nr 5/6		Meie sõjawäelaste kirjad ja mälestused. X. N. Tis- cher: Miis Tischler. — XI. Heinrich Tõrute: Jrmus õõ. — XII. G. D. Kalk: Tallinna töörahwa warewoluffoonist jaks- laste tulekuni	15
Cesti kom. sõjam. komande- ride turjaste ešmifised lõpe- tajad (pilt)	32	Jaan Anwelt (pilt)	1	16 lehekülge. 3rd 2 rbl.	
Cesti * * kom. dimiifit soo- musrong (pilt)	32	M. Gorki: Sila ja täna	2		
32 ehk külge. 3rd 4 rbl.		J. Jürgens: Liwimaa talurahwa „wabastamine“	3		
Nr 3/4					
Karl Marxi ausammast Peter- buris (pilt)	1	Weera J. Sassiulitš (pilt)	6		
Ar. W.: Cesti töörahwa kommuuna teostamise lühifene ülewaade (pil- diga, järg)	2	Ar. W.: Cesti töörahwa kom- muuna teostamise lühife- ne ülewaade (järg)	7		
Punane-sõjamägi	7	Ar. W.: Jaan Anwelt	9		
Ar. W.: J. Sihwer (pildiga)	9	Walgefaartlaste metsfikud teod (2 pilti)	10		
W. Buk: Dõ ja koi	11	A. Gastem: Meie lange- fime kallale	11		
Cesti mäerinnal (pilt)	11	J. Kåspert: „Narwa Kiir“ 1912—1914 (järg)	12		
M. Lissowski: Suured ohwrid	12	Ar. W.: J. C. Sõrmus (pildiga)	15		
J. Muran: Seltfikistele Ungria kommunaaridele	13	Meli metsfikult tapetud parti- saani Bankowitšis saade- takke wiimsele puhkusele (pilt)	16		
J. L.: Meie püha	13	Walgefaartlaste poolt tape- tud partisaanide aud Ban- kowitšis (pilt)	16		
D. Kåstas: Tõlliste- finnitamine Wenemaal	14	E. A.: Proletariaat ja muu- fikka	17		
B. P.: Bõhjaringonna rah- musasjade komisariadi Cesti ofakonna tegewusest	15	Cestimaa mäerinnal (pilt)	20		
		B. Tuuli: Kong	20		
		H. Pöögelmänn: Laul rewoluffoonile	21		
		Partisaanide wäesalk (pilt)	22		
		J. Heradow: Sinifed timufad	23		
		D. L. DDr.: Rahwas ei ole küps	29		
		J. Hurt: Ešfinud mehed	29		
		G. Kåppo: „Ratune“	30		
		Meie sõjawäelaste kirjad ja mälestused. — VII. D. Wei- denbaum: Lahing suur- tükipatareides enne Nar-			

Lahing Bihkwa all 24. ja 25. mail 1919. — XIV. U. Koska: Etmine lahing. — XV. U. Rapp: Soome Iibunikkude kiius 18 Kommunaaride mällestusemüür (pildiga) . . . 19,20 20 leheülge. Jnd 4 rbl.

Nr 9

Franz Mehring (pilt) . . . 1 M. Uritski. W. Wolodarski (2 pilt) . . . 2 U. Kraiski: Tulewikule wasta . . . 2 Jaan Anwelt: Cesti "ararippumata" wabarit" ja kommunistid . . . 3 S. S.: Maaküsimus ja asutawkogu walges Cestis . 7 Nodsjanko ja ta liitlased . . 8 D. R.: Meie organisatsioonid 9 F. Liblikmann: Bahil 11 S. P.: Rewolutsiooni käänuteed ja õige põhjoon 12 G. Sinowjew: Franz Mehring . . . 15 C. Treufelbt: Reaktiioon taganeb (pilt) . . . 17 D. R.: Märkused tööliskelmise üle wäljamaal. I . . . 18 S. Kääspert: Narwa "Kiir" 1912—1914 (järg) . . . 21 W. Kom. p. Cesti ofakondade kongress 9—11. VIII . . . 23 W. Wolodarski . . . 24 M. Uritski . . . 25 Meie sõjamäelaste kirjand ja mälestused. — XVI. U. Kaalmann: Narwa all. — XVII. Ernst Birkenbaum: "Walgete" cest eluga ära 26 M. Puukits: Karistusefaldade tegemusest Cestis 1905. aastal (pilt) . . . 28 28 leheülge. Jnd 8 rbl.

Nr 10

Walgest Cestist wäljasaadetud selfilised Peterburis (2 pilt) . . . 1 Martin Saariis (pilt) . . . 2 Jina punasewälajased Wene rewolutsioonilisel wäerinnaal (pilt) . . . 2 S. A.: Mis rahu Cestile annab? . . . 3 S. A.: Sotfaldemoograadid ja ametiühijused Cestis . . . 5 D. R.: Kas ameti- woi töös- tuseühijused . . . 9 S. P.: Glaw surnuteha . . . 11 N. Raudpea: Lahingu lõpp 13 1. Cesti saadikute wastawõtmise pidulik koosolek Smolnois. 2. Wene ja Cesti ametiühijuste ühine koosolek tööloosis. 3. Peterburi ametiühijuste esitajad Warsawi walfalis

5. sept. Cesti külalisi oodates (pildid) . . . 15 D. R.: Märkused tööliskelmise üle wäljamaal. II 16 S. Kääspert: Narwa "Kiir" (järg) . . . 16 M. C. Saltõkow: Shtshedrin: Wabameelne . . . 22 Joh. Wiedemann: Kärbes 24 C. Ardt: Jumalafalgaja 25 Joh. Wiedemann: Miks mees ei palu . . . 26 Meie sõjamäelaste kirjand ja mälestused. — XVIII. D. Lindenberg: Enne ja nüüd. — XIX. S. W.: "Meie wäed mõtsid mitu küla ära". XX. — U. Raudpea: Nad . . . 27 Tallinna ametiühijustefongressi saadikud Marii ausamba ees Peterburis (pilt) 28 28 leheülge. Jnd 14 rbl.

Nr 11

Karl Marx (pilt) . . . 3 W. B.: Oktoobrirewolutsiooni aastapäha . . . 4 N. Lenini rinnakuju . . . 5 G. Sinowjew (pilt) . . . 6 L. Trotski (pilt) . . . 6 G. Sinowjew: Lenin ja Marat . . . 6 S. T. Marat (pilt) . . . 7 M. Robespierre (pilt) . . . 7 T. Tiibus: Meie mõidame S. Pöggelmann (pilt) . . . 8 S. Koskaja: "Raiun kui rauda. . . " . . . 8 S. Pöggelmann: Ujalooline materialismus Wenemaa rewolutsioonis 9 Jaan Sihwer: I. Oktoobrikuu proletaariline rewolutsioon Cestis. II. Oktoobrikuu proletaarilise rewolutsiooni tähtsus . . 13 S. Rabišhinski: Oktoobri- ripäewad Cestis (pildiga) 16 Nõufogudewalitusseest (pilt) 21 S. Anwelt: Oktoobrirewolutsioon ja maaküsimus Cestis . . . 22 Hamburi wäerinnalt (pilt) . 25 S. Jürgens: Tallinn seitse- sada aastat wana . . . 26 Wenemaa kom. partei Cesti- ofak. kongress Peterburis 9—11. augustil (pilt) . . . 32 S. P.: Kats aastat rahmus- poliitikat Cestis . . . 38 S. Swirskaja: 1917. a. oktoobripäewad (pilt) . . . 42 Joh. W.: Nemad ja meie . . 42 Ar. Wallner: Tõõrahwa kultuur . . . 43 W.: Alua ääres . . . 44 S. Sinzberg: 1917. a. N. Lunatšarski: Smol- noi suurel õil . . . 45

Talweloosi wiimsed filma- pilgud . . . 47 Tšitserin, Kamenew (S. K. Artsobuschewi joonistused) 47 Kalininid (pilt) . . . 48 M. S. Kalinin . . . 48 Petrowski, Bontsh-Bruse- mitsh, Rogin, Bodwoiski (S. K. Artsobuschewi joo- nistused) . . . 49 Bela Kun (2 pildiga) . . . 50 Rastolnikow, Menšhinski, Krölenko, Döbento (Artso- bushewi joonistused) . . 51 K. Zetkin: Koofta Lujem- burg (pildiga) . . . 52 K. Zetkin: Karl Liebknecht (pildiga) . . . 53 N. Buharin: Tibor Szamuely (pildiga) . . . 54 G. Sinowjew: Leo Tšžka (pildiga) . . . 55 K. M. Gwä: Soome rewo- lutsioonimõitluste aega- dest (pildiga) . . . 57 U. Raudpea: "Kui ma laeneteise. . ." . . . 58 Joh. Drg: Cesti tööliske- ajakirjandus pärast ok- toobrirewolutsiooni . . . 59 Jõuluingel: Sõnumid 59 M. K.: Cesti ülewaade . . 60 Ametiühijustefongress Cestis (pildiga) . . . 61 Kaanie- ja lõpuilustused 64 leheülge. Jnd 30 rbl.

Nr 12

Karl Marx (Matwejewi p.) 1 S. P.: Kas rahu tooks rahu 2 S. Putaers: Rahwasteliit ja wäikerahwad . . . 5 D. Kullerpu: Kommu- naarid . . . 7 D. R.: Märkused tööliske- lumise üle wäljamaal. III 8 L. Trotski: Peetrilinn . . . 11 El Kalliinini Tallinna mälestusest (pildiga) . . 13 W. Tšhadajew: Kuus kuud walgete wõimuwalit- sust Dudowas . . . 15 W. Bue: Minu laulud . . . 16 K. W. J.: Lewine mälestu- fests (pildiga) . . . 17 G. Safarow: Nikolai Tol- matshew (pildiga) . . . 18 Cesti kättid eelrinnal (pilt) . 19 Hugo Wilbach (pildiga) . . 20 S. Kääspert: Narwa Kiir (lõpp) . . . 21 "Töölise" trükikoda" raud- tel. (pilt) . . . 27 S. L.: Ütle, sõber . . . 27 Meie sõjamäelaste kirjand ja mälestused. — XXI. Ernst Birkenbaum: "Wal- gete" cest eluga ära . . . 28 S. C. Sõrmus sõjamäes (pilt) 32 32 leheülge. Jnd 15 rbl.

Terwe aastakäit 284 leheülge (568 weergu). Jnd 85 rubla.

Eesti kätt.
Tõdrahwa
wiulifunsnik
J. E. Sõrmus
wabatahtlikuna
punases-sõja-
wäes.

ENSV
PIL...